

STRATÉGIA ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE TOKAJ

JÚL 2014

Vypracoval tím odborníkov z Agentúry na podporu regionálneho rozvoja Košice a z Inštitútu turizmu pri Univerzite aplikovaných vied, umení a podnikania v Luzerne v rámci realizácie projektu TOKAJ JE LEN JEDEN.

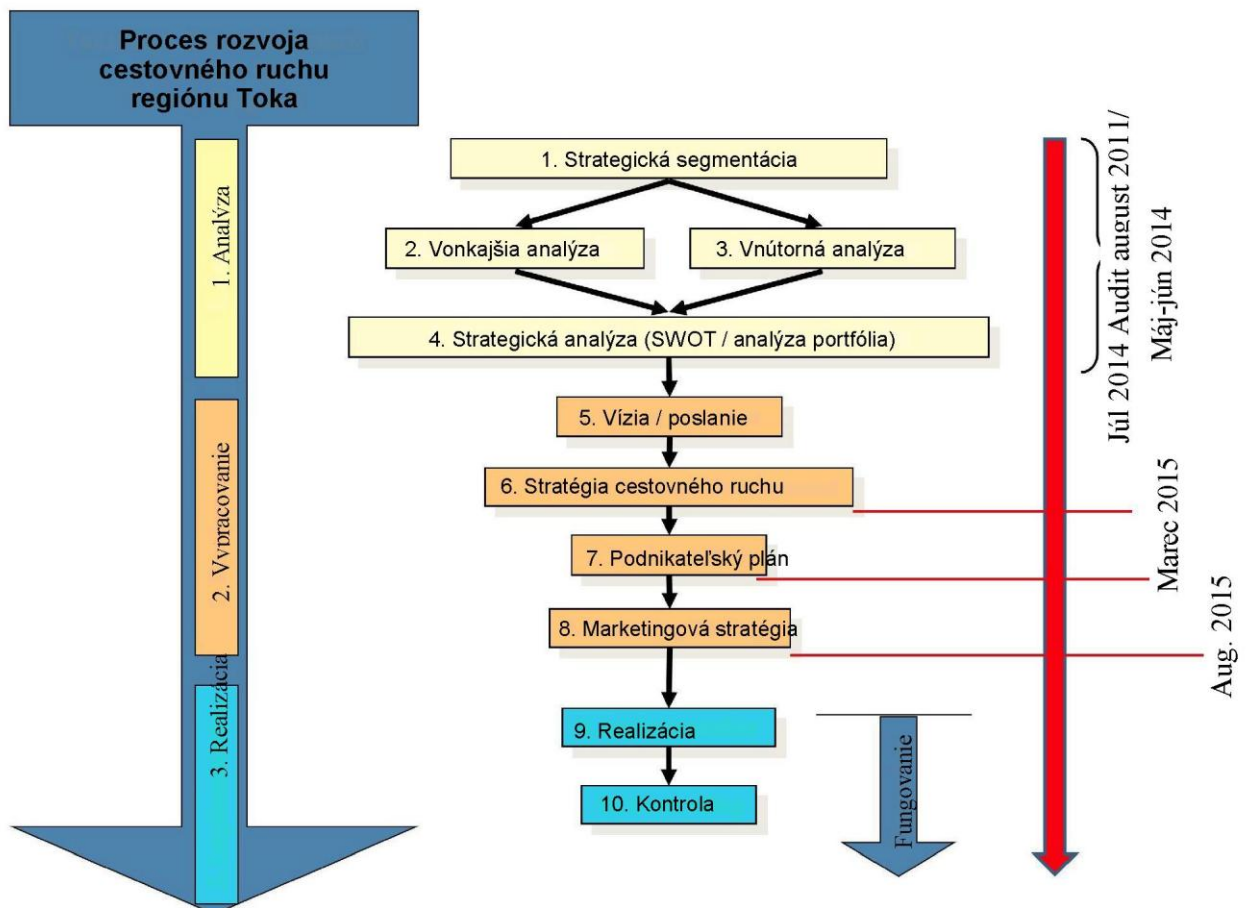
OBSAH

	ÚVOD	
1.	KONTEXTOVÁ ANALÝZA	5
1.1.	Cestovný ruch v súčasnosti	5
1.2.	Trendy v cestovnom ruchu	16
1.3.	Víno v súčasnosti a očakávané trendy	20
1.4.	Vínny turizmus	27
2.	AUDIT ZDROJOV REGIÓNU TOKAJ	30
2.1.	Prírodné zdroje	33
2.2.	Kultúrne a historické dedičstvo	39
2.3.	Turistická infraštruktúra	42
2.4.	Dopyt v cestovnom ruchu	45
3.	SWOT ANALÝZA	48
4.	VÍZIA PRE TOKAJ 2014-2023	50
5.	STRATÉGIA ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE TOKAJ	54

ÚVOD

Cieľom stratégie cestovného ruchu v regióne Tokaj je preskúmať existujúci potenciál pre rozvoj cestovného ruchu v regióne Tokaj na základe posúdenia vonkajších a vnútorných podmienok.

Značka TOKAJ v súčasnosti zastupuje len víno. TOKAJSKÉ vína sa predávajú na celom svete a sú dobrým marketingovým produktom – silnou značkou. Ako je to znázornené v nasledujúcej schéme, jedným z cieľov projektu TOKAJ JE LEN JEDEN je vypracovať stratégiu rozvoja cestovného ruchu v regióne Tokaj, vypracovať podnikateľský plán a na jeho základe vytvoriť marketingový plán. Všetky tieto dokumenty budú postavené na presadzovaní a podpore takých rozvojových zámerov v regióne, ktoré vytvoria priaznivé podmienky na rozšírenie ponuky služieb a produktov cestovného ruchu založeného na vínnom turizme.

Územie Vinohradníckej oblasti Tokaj je jedným z najmenších nielen na Slovensku, ale aj v globálnom kontexte – túto oblasť tvoria podľa zákona 198/2010 Z. z. katastrálne územia siedmych obcí Vinohradníckej oblasti Tokaj – Slovenské Nové Mesto, Čerhov, Malá Trňa, Veľká Trňa, Bara, Černočov and Viničky. Na základe rozhodnutia miestnych predstaviteľov sú do tejto oblasti zahrnuté aj tri obce – Borša, Ladmovce a Zemplín – nachádzajúce sa v tzv. nárazníkovej oblasti. Vstupnou bránou do regiónu Tokaj je neďaleké mesto Trebišov, ktoré je sídlom Múzea a Kultúrneho centra južného Zemplína, kde je prezentovaná história Vinohradníckej oblasti Tokaj.

Originálne a obľúbené vína tohto regiónu môžu tejto oblasti pomôcť, aby sa stala obľúbenou turistickou destináciou, no napriek tomu je potenciál cestovného ruchu v tejto oblasti ešte stále nepreskúmaný a iba čiastočne rozvinutý. **V rámci tejto stratégie sa snažíme definovať spôsob, ako môže rozvíjajúci sa cestovný ruch prispieť k posilneniu regionálnej ekonomiky, využívajúc značku Tokaj ako svoj hlavný odkaz.**

Táto stratégia je rozdelená do piatich častí, pričom tri z nich sú analytické a posledné dve obsahujú víziu a stratégiu rozvoja cestovného ruchu v regióne Tokaj. Súčasťou analýzy je mapovanie situácie v cestovnom ruchu a vinohradníctve a ich vzájomné zlúčenie do obľúbeného vínneho turizmu v kontexte celého sveta, Európy a Slovenska. Vychádzalo sa aj z toho, čo táto oblasť ponúka a aký je jej potenciál. Analytická časť je obohatená o informácie „priamo zo zdroja“, t. j. od účastníkov vzdelávacej aktivity strategického plánovania (v rámci aktivity 2 projektu „Tokaj je len jeden“ – „*Plánujme spoločnú budúcnosť regiónu Tokaj*“).

Po analytickej časti nasleduje časť obsahujúca víziu. Vízia regiónu je vysvetlená z rôznych uhlov pohľadu a bola prezentovaná členom Združenia Tokajská vínna cesta a čiastočne aj verejnosti prostredníctvom workshopov organizovaných v rámci projektu „Tokaj je len jeden“. V záverečnej kapitole – Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Tokaj – je navrhnutých päť hlavných strategických cieľov, ktoré sú ďalej podrobne rozpracované do čiastkových cieľov.

Sme presvedčení, že táto stratégia, ktorá bola vypracovaná na základe vonkajších a vnútorných poznatkov získaných podrobnou analýzou a o ktorej sme získali spätnú väzbu od kľúčových aktérov z daného regiónu, predstavuje racionálne vytvorený strategický materiál, ktorý bude ďalej slúžiť ako podklad na vypracovanie podnikateľského plánu a marketingového plánu pre rozvoj cestovného ruchu v regióne Tokaj.

Autori

1. KONTEXTOVÁ ANALÝZA

1.1. CESTOVNÝ RUCH V SÚČASNOSTI

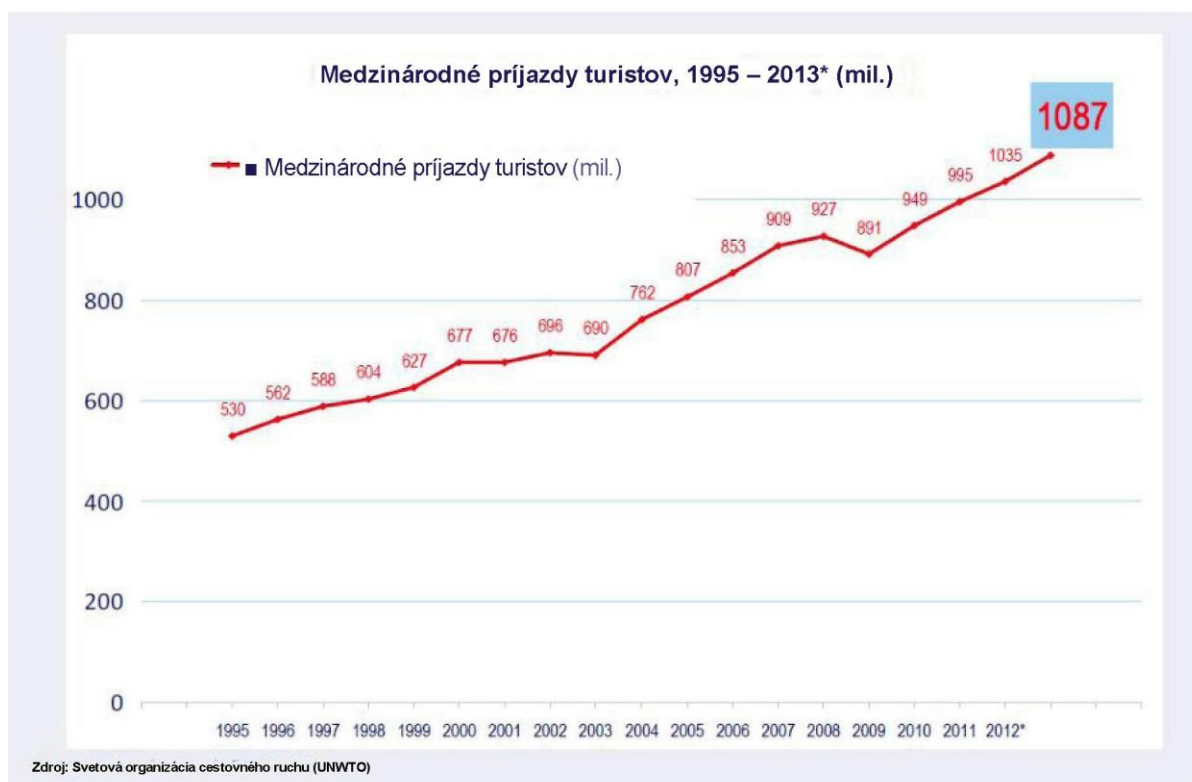
Svetový cestovný ruch – európsky cestovný ruch – cestovný ruch na Slovensku

SVETOVÝ CESTOVNÝ RUCH*

Priemysel cestovného ruchu a turizmu, ktorý sa stáva jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich odvetví na svete, zohráva významnú úlohu v hospodárstve jednotlivých krajín. Hlavné pozitívne ekonomické prínosy cestovného ruchu spočívajú v devízových ziskoch, vytváraní pracovných miest a obchodných príležitostí.

Väčšina krajín bojuje s vážnym problémom, ktorým je vysoká nezamestnanosť. Medzinárodná organizácia práce predpovedá, že k obnoveniu miery zamestnanosti z obdobia pred krízou nedôjde skôr ako v roku 2015. Cestovný ruch môže rozhodujúcou mierou prispieť ku globálnemu uzdraveniu zamestnanosti pozdvihnutím vytvárania pracovných príležitostí v cestovnom ruchu na úroveň makroekonomického cieľa v rámci balíkov integrovanej politiky.

Medzinárodný menový fond nám pripomína, že globálny hospodársky rast je stále utlmený, že slabší dopyt na domácich trhoch, pomalší rast v rozvojových ekonomikách a dlhšie trvajúca recesia v eurozóne zvyšujú riziká ďalšieho spomalenia globálneho rastu, no **cestovný ruch napriek tomu pokračuje v expandovaní.**

V roku 2013:

- **Počet medzinárodných príjazdov turistov** (s prenocovaním) vzrástol o 5 %, dosahujúc tak rekordných **1 087 miliónov príjazdov**.
- **Odvetvie cestovného ruchu generovalo 9,5 % HDP (7 biliónov USD)**.
- Tvoril **6 % svetového obchodu** – vývozu tovarov a služieb (30 % vývozu, ak vezmeme do úvahy len služby).
- **Odvetvie cestovného ruchu vytvorilo takmer 266 miliónov pracovných miest – 1 z 11 (9 %), ak vezmeme do úvahy všetky pracovné miesta na svete**; mnohé z nich v kategórii nižšej kvalifikácie. Cestovný ruch je tiež významným zamestnávateľom žien a mladých ľudí.

Dopyt po cestovnom ruchu bol najsilnejší u destinácií v:

- Ázii a Tichomorí (+6 %),
- Afrike (+6 %) a
- **Európe (+5 %)**.

Vedúcimi podoblasťami boli:

- Juhovýchodná Ázia (+10 %),
- **Stredná a Východná Európa (+7 %)**,
- Južná Európa a európske Stredomorie (+6 %) a
- Severná Afrika (+6 %).

Čína sa stala krajinou, ktorej obyvatelia cestujúci do zahraničia ako turisti minuli najviac peňazí. Konkrétne išlo o 94 miliónov ľudí, ktorí v roku 2013 vycestovali do zahraničia a spolu minuli viac ako 110 miliárd USD. Na druhom mieste boli turisti z **Nemecka** a na treťom turisti zo **Spojených štátov**. Úrad cestovného ruchu Číny sa vyjadril, že v roku 2014 vycestuje do zahraničia minimálne 100 miliónov občanov Číny, pričom najväčšiu časť turistov budú tvoriť ľudia vo veku 55 až 65 rokov.

Svetová organizácia cestovného ruchu (UNWTO) predpovedá zvýšenie počtu medzinárodných príjazdov turistov v roku 2014 o 4 % až 4,5 %. Túto prognózu s vyhlídkami na rok 2014 vyššími ako za predchádzajúce roky potvrdil aj tzv. Confidence Index Svetovej organizácie cestovného ruchu vychádzajúci zo spätnej väzby od viac ako 300 odborníkov z celého sveta. **Pokiaľ ide o jednotlivé regióny, vyhlídky na rok 2014 sú najsilnejšie pre:**

- Áziu a Tichomorie,
- Afriku,
- **Európu**.

UNWTO vyzýva vlády jednotlivých krajín, aby vypracovali národné stratégie na podporu tohto odvetvia a splnili tak svoj záväzok zabezpečenia reálneho a trvalo udržateľného rastu.

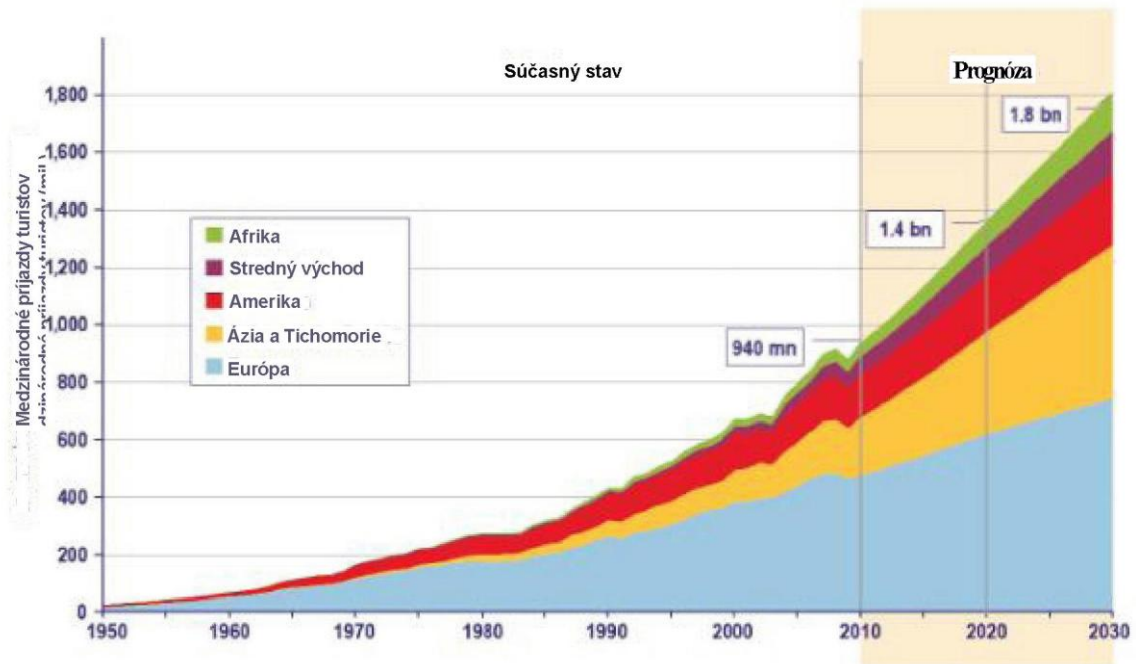
*na základe zistení z dokumentu [Výsledky medzinárodného cestovného ruchu 2013 a vyhlídky na rok 2014](#)

Svetová organizácia cestovného ruchu (UNWTO) je agentúrou Organizácie spojených národov zodpovednou za presadzovanie zodpovedného, trvalo udržateľného a univerzálne dostupného cestovného ruchu. Slúži ako globálne fórum pre politiku cestovného ruchu a zdroj know-how v oblasti cestovného ruchu. Viac informácií nájdete na stránke unwto.org.

DLHODOBÁ PERSPEKTÍVA

UNWTO – Cestovný ruch do roku 2030 je nedávno aktualizovaná dlhodobá vyhládka a hodnotenie UNWTO týkajúce sa rozvoja cestovného ruchu na dve desaťročia, od 2010 do 2030.

UNWTO – Cestovný ruch do roku 2030: aktuálne trendy a prognóza 1950 – 2030

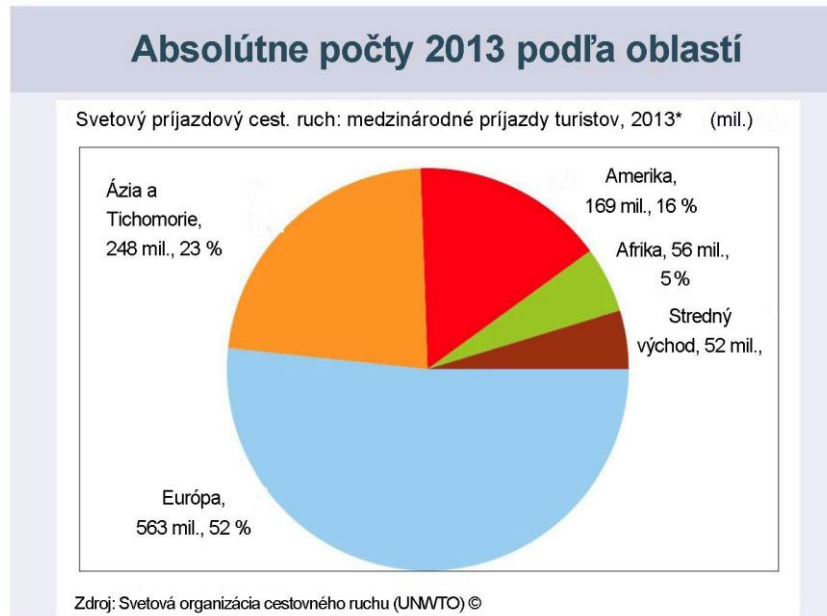

Podľa dokumentu UNWTO – Cestovný ruch do roku 2030:

- v období od roku 2010 do roku 2030 sa očakáva nárast počtu medzinárodných príjazdov turistov na celom svete v priemer o 3,3 % ročne a do roku 2020 tak tento ukazovateľ dosiahne úroveň 1,4 miliárd a do roku 2030 úroveň 1,8 miliárd,
- očakáva sa, že v období od roku 2010 do roku 2030 bude nárast počtu príjazdov do vznikajúcich destinácií dvojnásobne vyšší ako v prípade rozvinutých krajín,
- trhoví podiel rozvojových krajín vzrástol z 30 % v roku 1980 na 47 % v roku 2012, pričom do roku 2030 sa predpokladá nárast až na hodnotu 57 %, čo predstavuje viac ako jednu miliardu medzinárodných príjazdov turistov.

EURÓPSKY CESTOVNÝ RUCH

Európa je najnavštevovanejším regiónom na svete.

Podielom 52 % z celosvetového počtu príjazdov dosiahla Európa v roku 2013 úroveň 563 miliónov príjazdov turistov, čo je o 29 miliónov viac ako v roku 2012. Táto skutočnosť je pozoruhodná najmä z hľadiska regionálnej hospodárskej situácie. Pokiaľ ide o podoblasti, **najlepšie výsledky zaznamenala Stredná a Východná Európa (+7 %) a Južná Európa – Stredomorie (+6 %).**

Cestovný ruch bol jedným z pilierov európskej ekonomiky v období hospodárskej krízy a tento trend bude pokračovať aj v roku 2014, kedy sa očakáva, že iba 11 % Európanov sa na cesty nevydá. Príjmy medzinárodného cestovného ruchu vzrástli o 2 %, v reálnych číslach dosahujúc celkovú čiastku 458 miliárd USD (356 miliárd EUR), **čo predstavuje 43 % celosvetových príjmov.**

PREČO ĽUDIA NAVŠTEVUJÚ EURÓPU?

- Možnosť spoznať niekoľkotisícročnú históriu.
- Architektonické skvosty v takmer každej krajine.
- Krásne prírodné prostredie – jedinečné scenérie.
- Úchvatné veľkomestá...
- ...a malebné mestečká a dediny.
- Gastronómia – mnoho rôznych kultúr s jedinečnými vlastnými gastronomickými tradíciami.
- Neveľké vzdialenosti medzi jednotlivými krajinami – pomerne malá rozloha Európy umožňuje navštíviť viac ako jednu krajinu za dva týždne.
- Kompaktná geografia, pohodlná doprava – do Európy je ľahké sa dostať a cestovať po nej.
- Mnoho ľudí ovláda aspoň základy angličtiny.
- Zvyčajne bezpečná, ak dodržiavate miestne pravidlá.
- Možnosť nájsť svoje korene (platí pre mnoho Američanov).

Podľa prieskumu Eurobarometer* zverejneného 13. 2. 2014 bolo toto odvetvie v roku 2013 hnacou silou domáceho hospodárskeho rastu založeného na dopyte, pričom sa viac ľudí rozhodlo tráviť dovolenku mimo vlasti, no zároveň v rámci EÚ.

Iba 11 % Európanov sa v roku 2014 vzhľadom na súčasnú ekonomickú situáciu neplánuje vydať na cestu. Štyria z desiatich Európanov plánujú tráviť svoju hlavnú dovolenku vo svojej vlasti (väčšina ľudí v Chorvátsku, Grécku, Taliansku a Bulharsku). V roku 2014 plánujú traja z desiatich ľudí tráviť svoju hlavnú dovolenku v EÚ a aspoň štyria z desiatich zamýšľajú uskutočniť minimálne jednu zo svojich ciest do destinácií v EÚ. Štvrtina plánuje cestovať do krajín mimo EÚ (24 %), no iba 16 % bude tráviť svoju hlavnú dovolenku mimo EÚ.

Ďalšie významné údaje prieskumu Eurobarometer:

- V roku 2013 **cestovalo 70 % Európanov** zo súkromných alebo služobných dôvodov vrátane **aspoň jedného prenocovania**. Pokiaľ ide len o cestovanie zo súkromných dôvodov v roku 2013, väčšina ľudí vycestovala na 4 až 13 za sebou nasledujúcich nocí (57 %). Plány na rok 2014 sú viac-menej obdobné.
- Európania dávajú prednosť **slnecnej dovolenke na pláži** (46 %).
- Rovnaké percento respondentov uviedlo **prírodné bohatstvo** daného miesta ako hlavný dôvod, pre ktorý by sa plánovali vrátiť do tej istej turistickej destinácie.
- **Na vrchole rebríčka európskych dovolenkových destinácií sa od roku 2012 bez zmeny umiestňuje päť krajín:** Španielsko (15 %, +5), Francúzsko (11 %, +3), Taliansko (10 %, +2), Nemecko (7 %, +2) a Rakúsko (6 %, +2) ostávajú naďalej najobľúbenejšími dovolenkovými destináciami, pričom u všetkých z nich bol od roku 2012 zaznamenaný nárast. U respondentov v Grécku, Chorvátsku, Taliansku a Bulharsku je najväčšia pravdepodobnosť, že budú tráviť dovolenku vo vlastnej krajine, zatiaľ čo respondenti v Luxembursku a Belgicku budú s najväčšou pravdepodobnosťou cestovať do inej krajiny v rámci EÚ. Plány respondentov na rok 2014 sú veľmi podobné plánom z roka 2013.
- **Turisti v Európe sa cítia bezpečne a sú veľmi spokojní.** Respondenti vyjadrili vysokú mieru spokojnosti so všetkými aspektmi ich dovoleník v roku 2013. Väčšina respondentov vyjadrila spokojnosť s bezpečnosťou (95 %) a kvalitou (95 %) ich ubytovania.

*Tento prieskum Eurobarometer sa uskutočnil od 6. do 11. januára 2014 a zúčastnilo sa ho 31 122 respondentov z rôznych sociálnych a demografických skupín. Rozhovor s nimi sa uskutočnil cez telefón (pevná linka alebo mobil) v ich rodnom jazyku, pričom bolo do prieskumu zapojených 28 členských štátov EÚ, ako aj 7 krajín mimo EÚ, a to Turecko, bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko, Island, Nórsko, Srbsko, Čierna Hora a Izrael.

CESTOVNÝ RUCH NA SLOVENSKU

Cestovný ruch na Slovensku je založený najmä na prírodných hodnotách tejto krajiny, ktoré sú hlavným predmetom záujmu v odvetví cestovného ruchu. Jedine udržateľné využívanie týchto hodnôt môže prispieť k zaisteniu trvalo udržateľného rozvoja a kvalitnej životnej úrovne obyvateľov.

ROČNÝ PRIESKUM 2014: KLÚČOVÉ SKUTOČNOSTI

*Na základe údajov z Ekonomického vplyvu cestovného ruchu 2014 – Slovensko / Svetová rada pre cestovný ruch / wtcc.org
Všetky údaje vychádzajú z konštantných cien a výmenných kurzov za rok 2013.*

Prognóza
2014

HDP: PRIAMY PODIEL

Priamy podiel cestovného ruchu na tvorbe HDP v roku 2013 predstavoval 1,7 miliárd EUR (2,3 % celkového HDP). V roku 2014 sa predpokladá nárast o 4,2 % a následný ročný nárast o 3,3 % v období 2014 – 2024 na konečných 2,5 miliárd EUR (2,5 % celkového HDP) v roku 2024.

HDP: CELKOVÝ PODIEL

Celkový podiel cestovného ruchu na tvorbe HDP v roku 2013 predstavoval 4,2 miliárd EUR (5,8 % celkového HDP). V roku 2014 sa predpokladá nárast o 4,1 % a následný ročný nárast o 3,2 % v období 2014 – 2024 na konečných 6,0 miliárd EUR (6,1 % celkového HDP) v roku 2024.

ZAMESTNANOSŤ: PRIAMY PODIEL

V roku 2013 prispel cestovný ruch priamou podporou 56 000 pracovných miest (2,4 % celkovej miery zamestnanosti). V roku 2014 sa predpokladá nárast tohto ukazovateľa o 3,2 % a následný ročný nárast 1,3 % na 66 000 pracovných miest (2,7 % celkovej miery zamestnanosti) v roku 2024.

ZAMESTNANOSŤ: CELKOVÝ PODIEL

Celkový podiel cestovného ruchu na zamestnanosti v roku 2013 vrátane pracovných miest s nepriamou podporou odvetvia predstavoval 5,6 % celkovej miery zamestnanosti (130 500 pracovných miest). V roku 2014 sa predpokladá nárast tohto ukazovateľa o 2,5 % na 133 500 pracovných miest a následný ročný nárast 1,0 % na 148 000 pracovných miest (6,1 % celkovej zamestnanosti) v roku 2024.

PODIEL NA PRÍJMOCH Z VÝVOZU

V roku 2013 predstavoval príjem z cestovného ruchu 1,8 miliárd EUR (2,6 % celkového vývozu). U tohto ukazovateľa sa v roku 2014 predpokladá nárast o 6,9 % a následný ročný nárast o 4,2 % v období 2014 – 2024 na konečných 2,9 miliárd EUR v roku 2024 (2,4 % celkového vývozu).

INVESTÍCIE

Investície v cestovnom ruchu v roku 2013 predstavovali 0,4 miliárd EUR, resp. 2,6 % celkových investícií. U tohto ukazovateľa sa v roku 2014 predpokladá nárast o 11,8 % a následný ročný nárast o 5,2 % v priebehu ďalších desiatich rokov na konečných 0,7 miliárd EUR v roku 2024 (3,4 % celkových investícií).

CELOSVETOVÉ HODNOTENIE (184 KRAJÍN):

Relatívny význam celkového podielu cestovného ruchu na HDP.

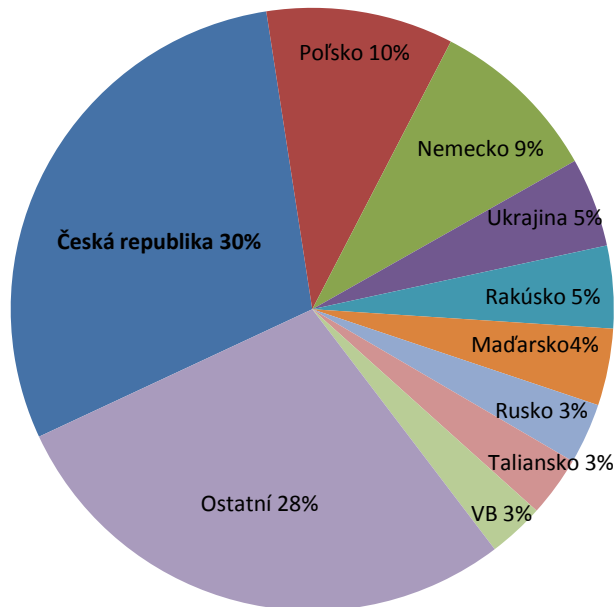
79 ABSOLÚTNY Miera v 2013	143 RELATÍVNA MIERA Podiel na HDP v 2013	103 RAST Prognóza 2014	148 DLHODOBÝ RAST Prognóza 2014-2024
--	---	-------------------------------------	---

V roku 2013:

Na základe údajov od Štatistického úradu Slovenskej republiky a Národnej banky Slovenska, údajov z Ekonomického vplyvu cestovného ruchu 2014 – Slovensko /Svetová rada pre cestovný ruch /wtcc.org a informácií zo Stratégie rozvoja cestovného ruchu do roku 2020

- Pre Slovensko je to najúspešnejší rok v oblasti cestovného ruchu za posledných päť rokov. Krajinu navštívilo 4,049 miliónov turistov, t. j. o 7,3 % viac ako v roku 2012.
- V roku 2013 predstavovali domáce cestovné výdavky 52,8 % priameho podielu cestovného ruchu na HDP (2,7 mld. EUR) v porovnaní so 47,2 % v prípade podielu príjmov z cestovného ruchu na vývoze (napr. výdavky zahraničných návštevníkov alebo príjmy z medzinárodného turizmu).
- Počet zahraničných turistov vzrástol na takmer 1,67 milión (o 7,3 % viac ako v roku 2012) – najväčší podiel predstavovali už tradične návštevníci z Česka, za nimi nasledujú turisti z Poľska, Nemecka, Ukrajiny a Rakúska.

Počet návštevníkov v roku 2013 v tis.

- Pre cestovný ruch na Slovensku majú aj naďalej obrovský význam miestni turisti – Slováci tvorili takmer 60 % klientely (takmer 2,34 miliónov).
- Turisti ostávajú na Slovensku v priemere 2,6 dní (zahraniční) a 3,0 dní (Slováci).
- V roku 2013 predstavovali výdavky na rekreačné cestovanie (vynaložené zahraničnými a domácimi turistami) 70,1 % priameho podielu cestovného ruchu na HDP (2,7 mld. EUR) oproti 29,9 % v prípade výdavkov na služobné cesty (1,2 mld. EUR).

Avšak pri porovnaní základných indikátorov medzi krajinami V4 (CZ, SK, PL, HU) sú výsledky, ktoré dosahuje Slovensko, najhoršie (najnižší počet ubytovaných návštevníkov, najnižší počet prenocovaní, najnižšie devízové príjmy z aktívneho cestovného ruchu, najnižšie devízové výdavky v pasívnom zahraničnom cestovnom ruchu, najnižší podiel na vývoze tovaru, atď.).

PREČO ĽUDIA NAVŠTEVUJÚ SLOVENSKO?

Oblasti na východe a severe Slovenska sú vhodné na horskú a zimnú turistiku a športové aktivity, zatiaľ čo južné a západné Slovensko ponúka možnosti pre dovolenky pri vode a využitie termálnych prameňov. Takmer celé Slovensko (rozdelené do 21 turistických oblastí) disponuje množstvom kultúrnych, historických a prírodných atrakcií s možnosťou ich využitia po celý rok:

- **Nádherne scenérie a prírodné krásy** – hory, údolia, podzemné jaskyne (12 verejne prístupných; niektoré z nich sú na zozname UNESCO); 9 národných parkov, 14 chránených krajinných oblastí, 12 000 km značených turistických trás, možnosť vyhnúť sa davom turistov – človek má možnosť cítiť sa ako bádateľ a nie ako turista.
- **Kultúrne a historické bohatstvo** – kultúrne dedičstvo UNESCO, viac ako 100 hradov a zrúcanín na zozname národných kultúrnych pamiatok (najvyšší počet hradov a zámkov na jedného človeka na svete), tradičná ľudová muzika, grafické umenie; turisti majú príležitosť spoznať fascinujúcu históriu krajiny v 20. storočí – od monarchie, cez demokratickú republiku, fašistický vojnový štát a komunistické Československo, až po samostatné Slovensko, ktoré sa stalo členom Európskej únie.
- **Kvalitná gastronómia a vína za dostupné ceny.**
- **Skvelé príležitosti na relax** – viac ako 1 200 termálnych a minerálnych prameňov vytvárajúcich vhodné podmienky na celoročný rozvoj kúpeľného odvetvia a zdravotného turizmu, 19 prírodných liečebných kúpeľov na báze využitia prírodných liečivých vôd a 6 prírodných liečebných kúpeľov na báze využitia klimatických podmienok vhodných na liečebné účely s celkovou kapacitou viac ako 12 000 lôžok; v roku 2013 generoval kúpeľný turizmus 20 % celkového obratu – najväčší nárast bol zaznamenaný u zariadení ponúkajúcich služby vyššej kvality – „4- a 5-hviezdičkové hotely“ – najmä hotely zamerané na wellness a kúpeľný relax.
- **Pestrosť zážitkov** – od vrcholov Tatier, cez druhú najdlhšiu rieku v Európe, historické banské mestá, hlboké jaskyne, autentický folklór, až po kultúrny život v Bratislave a Košiciach.

Lonely Planet dali Slovensko na piate miesto vo svojom zozname *Best in Travel 2013 – Top 10 countries*, t. j. rebríčku top desiatich krajín, ktoré sa oplatí navštíviť, pretože Slovensko vedie v oblasti „kultúry, dobrodružstva a za to, že je mimo vychodenej cesty“.

KTO JE KTO V CESTOVNOM RUCHU NA SLOVENSKU?

Hlavní nositelia zodpovednosti za rozhodovanie pri formulovaní štátnej politiky sú:

NÁRODNÁ ÚROVEŇ	KOMISIA PRE PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE A CESTOVNÝ RUCH VÝBORU PRE HOSPODÁRSTVO, VÝSTAVBU A DOPRAVU NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
	VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY Cieľom hospodárskej politiky v oblasti cestovného ruchu deklarovaným v Programovom vyhlásení vlády na roky 2012 – 2016 je zvyšovanie konkurencieschopnosti cestovného ruchu pri lepšom využívaní jeho potenciálu so zámerom vyrovnávať regionálne disparity a vytvárať nové pracovné príležitosti.
	MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA www.telecom.gov.sk SEKCIA CESTOVNÉHO RUCHU je zodpovedná za: <ul style="list-style-type: none"> • vytváranie podmienok pre rozvoj cestovného ruchu ako štátnej priority; • vypracúvanie, implementovanie a monitorovanie štátnej politiky rozvoja cestovného ruchu; • vypracúvanie národnej koncepcie rozvoja cestovného ruchu vrátane zodpovednosti za jej plnenie; • zabezpečovanie potrebných stimulov a pomoci pri investíciách súkromného sektora do cestovného ruchu; • plnenie úloh a záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z členstva v rôznych medzinárodných organizáciách; • vypracúvanie programov rozvoja cestovného ruchu a vyhodnocovanie ich realizácie; • podporu činnosti územnej samosprávy pri rozvoji cestovného ruchu a činnosti krajských a oblastných organizácií cestovného ruchu, atď.
	SLOVENSKÁ AGENTÚRA PRE CESTOVNÝ RUCH www.sacr.sk je štátna organizácia v pôsobnosti Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja. Je zodpovedná za: <ul style="list-style-type: none"> • marketing cestovného ruchu na celoštátnej úrovni; • propagovanie Slovenska ako cieľovej krajiny cestovného ruchu; • podporu predaja produktov cestovného ruchu Slovenskej republiky, atď. Slovak Convention Bureau (www.slovakconvention.sk) – organizačná jednotka Slovenskej agentúry pre cestovný ruch; bola založená, aby aktívne propagovala Slovensko a jeho kongresový potenciál a zaisťovala tak rozvoj podujatí v konkrétnych regiónoch Slovenska.
KRAJSKÁ / OBLASTNÁ ÚROVEŇ	SAMOSPRÁVNE KRAJE – JEDNOTKY PRE CESTOVNÝ RUCH Orgány 8 samosprávnych krajov Slovenska sú zodpovedné za: utváranie podmienok na rozvoj cestovného ruchu a koordinovanie tohto rozvoja; koordinovanie realizácie koncepcií a úloh týkajúcich sa rozvoja cestovného ruchu, a predkladanie obsahu, informácií, analýz a hodnotení v oblasti cestovného ruchu orgánom štátnej správy.
	KRAJSKÉ ORGANIZÁCIE CESTOVNÉHO RUCHU / OBLASTNÉ ORGANIZÁCIE CESTOVNÉHO RUCHU Neziskové organizácie založené podľa kritérií stanovených v zákone č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu, financované prevažne zo štátneho rozpočtu, pôsobiace ako organizácie destinačného manažmentu, ktorých hlavnou úlohou je pôsobiť v oblasti koordinácie rôznych marketingových aktivít verejného a podnikateľského sektora s cieľom budovania turisticky atraktívnych regiónov konkurencieschopných na svetovom trhu cestovného ruchu.

OSTATNÉ VÝZNAMNÉ INŠTITÚCIE ZAJINTERESOVANÉ DO SLOVENSKEHO CESTOVNÉHO RUCHU

Slovenská asociácia cestovných kancelárií a cestovných agentúr	www.sacka.eu
Zväz cestovného ruchu slovenskej republiky	www.zcrsr.sk
Asociácia informačných centier Slovenska	www.aices.sk
Slovenská spoločnosť sprievodcov cestovného ruchu	www.ssscr.sk
Slovenský zväz vidieckej turistiky a agroturistiky	www.agroturist.sk
Zväz hotelov a reštaurácií Slovenskej republiky	www.zhrsr.sk
Ústav turizmu	www.ustavturizmu.sk

PRÁVNE PREDPISY TÝKAJÚCE SA CESTOVNÉHO RUCHU

Vnútroštátne právne predpisy týkajúce sa cestovného ruchu sú harmonizované s právnymi predpismi EÚ. Najdôležitejším platným právnym predpisom je **zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu** v znení neskorších predpisov.

Základné legislatívne podmienky na podnikanie v cestovnom ruchu

- Zákon č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov – vybrané ustanovenia upravujúce podnikateľskú činnosť.
- Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov – vybrané ustanovenia týkajúce sa voľných živností, remesiel, povinností živnostníkov, stravovacích služieb, prevádzkovania cestovných kancelárií, prevádzkovania cestovných agentúr, služieb sprievodcov cestovného ruchu, ubytovacích služieb.
- Zákon č. 40/1964 Zb. – Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov – vybrané ustanovenia týkajúce sa zmluvy o obstaraní zájazdu, zmluvy o ubytovaní, atď.
- Zákon č. 281/2001 Z.z. o zájazdoch, podmienkach podnikania cestovných kancelárií a cestovných agentúr a o zmene a doplnení Občianskeho zákonníka.
- Vyhláška Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky č. 277/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú klasifikačné znaky na ubytovacie zariadenia pri ich zaraďovaní do kategórií a tried.
- Zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky č. 11/2013 Z. z., ktorou sa ustanovuje vzor formulára na poskytnutie investičnej pomoci na rozvoj regiónov pre oblasť cestovného ruchu.

Hlavným dokumentom predstavujúcim politiku cestovného ruchu na Slovensku je **Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020** (ďalej len „stratégia“). Tento dokument Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja schválila vláda Slovenskej republiky v júli 2013. Predchádzajúcim koncepčným materiálom v cestovnom ruchu bola „Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu SR do roku 2013“ schválená v roku 2007.

V tejto stratégii je definovaná vízia, strategický cieľ, hlavné produktové skupiny, ako aj rámec a nástroje na plnenie strategického cieľa. Je v nej zohľadnený predchádzajúci vývoj, existujúci potenciál a súvisiace strategické dokumenty, ktoré boli schválené.

Z hľadiska vízie je potenciál cestovného ruchu na Slovensku definovaný ako súbor prírodných, kultúrnych a historických hodnôt. Slovensko je chápané ako krajina s vyspelým cestovným ruchom, ktorý je konkurencieschopný, s kvalitným destinačným manažmentom, kvalitne poskytovanými službami a dostatočne vzdelaným a kvalifikovaným personálom. Všetky atribúty rozvinutého cestovného ruchu sú v jasnej koexistencii s ochranou prírody a kultúrnymi hodnotami.

Strategický cieľ je definovaný ako potreba zvyšovania konkurencieschopnosti cestovného ruchu pri lepšom využívaní jeho potenciálu, so zámerom vyrovnávať regionálne disparity a vytvárať nové pracovné príležitosti.

Strategický cieľ je podporovaný čiastkovými cieľmi:

- Inovácia existujúcich produktov na základe trendov v dopyte po cestovnom ruchu.
- Lepšie využívanie prírodného a kultúrohistorického potenciálu Slovenska podporou existujúcich rozvinutých cieľových miest.
- Podpora cieľových miest s dostatočným prírodným a kultúrohistorickým potenciálom v zaostávajúcich regiónoch s cieľom vytvárať nové pracovné príležitosti.

V stratégii sú definované tri hlavné oblasti smerujúce k napĺňaniu strategických cieľov:

1. Kvalita
2. Podpora jednak ponuky a jednak dopytu
3. Propagovanie Slovenska ako krajiny cestovného ruchu

Zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu, ktorý bol prijatý v roku 2010, predstavuje jednu z najdôležitejších systémových zmien, vytvárajúc legislatívny rámec na koordináciu v odvetví cestovného ruchu, a to najmä na regionálnej úrovni (destinačný manažment), a rámec pre finančnú podporu organizácií destinačného manažmentu zo strany štátu.

Doplnkové plánovacie dokumenty a iniciatívy	Obdobie realizácie
Programové vyhlásenie vlády	2012-2016
Program stability Slovenskej republiky	2010-2015
Koncepcia územného rozvoja Slovenska (posledná revízia v roku 2013)	2011-
Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike	2013-
Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky 2020/30	2010-2020/2030
Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity	2012-2020
Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja	2012-2020
Marketingová stratégia Slovenskej agentúry pre cestovný ruch	2014-2020
Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike	2005-

1.2. TRENDY V CESTOVNOM RUCHU

trvalo udržateľný cestovný ruch* – trendy v odvetví cestovného ruchu

*Text týkajúci sa trvalo udržateľného cestovného ruchu vychádza z práce autorov M. Parkyn a V. Tyumeneva o udržateľnom cestovnom ruchu zverejnenej na webovej lokalite www.telta.de

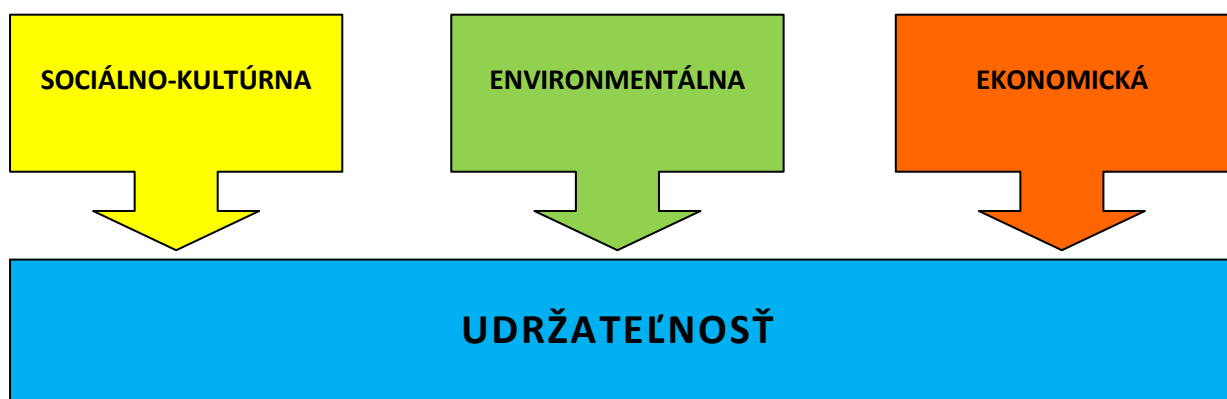
Ak budeme pokračovať vo využívaní a podpore v súčasnosti praktizovaného konvenčného typu cestovného ruchu, hrozí nám vážne nebezpečenstvo poškodenia samých základov cestovného ruchu – prírodného prostredia a sociálneho dedičstva. Touto škodou zároveň narušujeme práva a kvalitu života miestnych komunít na cieľových miestach, ktoré navštevujeme.

Cestovný ruch môže byť prispieť k ochrane komunity a podporiť jej rozvoj, alebo môže predstavovať hrozbu pre jej kultúrne dedičstvo a prispieť k vytváraniu sociálnych problémov v dotknutej oblasti.

Pre hostujúce cieľové miesta je cestovný ruch zdrojom hospodárskych prínosov. V rozvojových krajinách je hlavným priemyselným odvetvím a významným zdrojom príjmov. No v prípade nesprávneho riadenia môže toto bohatstvo priniesť cieľovým miestam cestovného ruchu problémy.

Cestovný ruch môže mať veľmi nepriaznivý dopad na mnohé aspekty životného prostredia – nadmerné využívanie biologických zdrojov, poškodzovanie vegetácie, znečisťovanie, negatívne vplyvy na zastavané prostredie, likvidácia biotopov, atď. Cestovný ruch však môže byť pre životné prostredie prospešný.

Odpoveďou je trvalo udržateľný cestovný ruch. **Koncepcia trvalo udržateľného cestovného ruchu má tri rozmery – sociálno-kultúrny, environmentálny a ekonomický.** Hlavným cieľom trvalo udržateľného cestovného ruchu je **nájsť rovnováhu medzi našimi ekonomickými, environmentálnymi a spoločenskými potrebami** a uviesť tieto tri aspekty do harmónie. Tento cieľ je možné dosiahnuť správnym riadením cestovného ruchu na cieľových miestach turizmu, naším vlastným konaním, keď sme na dovolenke, zmenami vo vládných politikách a/alebo kampaňami a lobovaním zo strany organizácií.

Konkurencieschopnosť odvetvia cestovného ruchu je čím ďalej, tým viac prepojená s jeho tromi rozmermi trvalej udržateľnosti, keďže kvalita cieľových miest cestovného ruchu je značne závislá nielen od ich prírodného a kultúrneho prostredia a ich integrácie do miestnej komunity, ale aj od ich konkrétneho riadenia cestovného ruchu.

S
O
C
I
Á
L
N
O
-
K
U
L
T
Ú
R
N
A

V posledných rokoch je čoraz viac evidentná vzájomná závislosť medzi cestovným ruchom a kultúrnym dedičstvom. Kultúrne dedičstvo určitého miesta je jedným zo základných kameňov cestovného ruchu, a teda jedným z kľúčových predpokladov rozvoja cestovného ruchu na cieľovom mieste. Cestovný ruch môže generovať finančné zdroje umožňujúce ochranu prírody, posilňovať vidiecke ekonomiky a pomôcť pri zachovávaní pôvodných kultúr a kultúrnych pamiatok.

Negatívne vplyvy

- Zmena alebo strata pôvodnej identity a hodnôt.
- Konflikty kultúr – „oni alebo my“.
- Etické problémy (kriminalita, detská práca, prostitúcia a sexturistika).

Pozitívne vplyvy

- Podpora pokoja a spoločenskej tolerancie.
- Posilňovanie komunít.
- Znovuocenenie kultúry a tradícií.
- Vytváranie väčšej sociálnej rovnosti.
- Cestovný ruch posilňuje občiansku angažovanosť a hrdosť.

E
N
V
I
R
O
N
M
E
N
T
Á
L
N
A

Ekologické aspekty trvalo udržateľného cestovného ruchu znamenajú komplexný vzťah medzi cestovným ruchom a životným prostredím.

Negatívne vplyvy

- Nadmerné využívanie biologických zdrojov.
- Poškodzovanie vegetácie.
- Znečisťovanie ovzdušia/vody.
- Negatívne vplyvy na zastavané prostredie.
- Likvidácia biotopov. atď.

Pozitívne vplyvy

- Dôvod na ochranu prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín vzhľadom na ich hodnotu v zmysle zdrojov cestovného ruchu.
- Zvýšenie povedomia turistov o environmentálnych otázkach, ktoré u nich môže viesť k presadzovaniu alebo akémukoľvek inému konaniu v prospech ochrany životného prostredia.
- Vytvorenie novej infraštruktúry na cieľovom mieste alebo modernizácia existujúcej infraštruktúry.
- Ako dodatočný zdroj príjmov pre poľnohospodárov prispieva k ochrane pred „spustnutím“ obrábaných vidieckych krajinných oblastí.

E
K
O
N
O
M
I
C
K
Á

V posledných rokoch sa cestovný ruch rozvinul do jedného z najrozsiahljších odvetví na svete a stala sa z neho hlavná hnacia sila hospodárskeho rastu. Predstavuje jedno z najvýznamnejších hospodárskych odvetví.

Negatívne vplyvy

- Úniky z miestnej ekonomiky.
- Výdavky na infraštruktúru.
- Zvýšenie cien miestnych produktov a zdrojov, ako je voda a elektrina.
- Ekonomická závislosť miestnych komunít od cestovného ruchu.
- Sezónnosť pracovných príležitostí.
- Prehĺbenie ekonomickej disparity medzi miestnym obyvateľstvom vzhľadom na nerovnomerné rozdelenie bohatstva.
- Sprenevera peňazí ľuďmi na vplyvných pozíciách.

Pozitívne vplyvy

- Podiel na ziskoch krajiny prostredníctvom devízových príjmov.
- Podiel na príjmoch do štátneho rozpočtu.
- Tvorba pracovných príležitostí tam, kde sú najpotrebnejšie.
- Stimulovanie investícií do miestnej infraštruktúry – čo môže v konečnom dôsledku prispieť k zlepšeniu života miestnych obyvateľov.
- Zvýšenie zamestnanosti.
- Prínosy do miestnych ekonomík.
- Ochrana miestnych podnikov pred nekalou súťažou zo strany väčších spoločností vlastnených zahraničnými subjektmi, ktoré nedávajú cieľovému miestu veľa prínosov.

Ak máme zaistiť, aby cestovný ruch naďalej prispieval k prosperite a tvorbe pracovných príležitostí v jednotlivých krajinách, musíme hľadať spôsoby zvýšenia konkurencieschopnosti nášho odvetvia novými produktmi prinášajúcimi zisky, inovatívnym marketingom vnímajúcim stále sa meniaceho spotrebiteľa, novými príležitosťami vyplývajúcimi z významných podujatí alebo zriadením/spoluprácou s nízkonákladovými leteckými spoločnosťami.

Priemysel cestovného ruchu musí reagovať na niekoľko silných trendov, ktoré predstavujú jednak príležitosti a jednak výzvy*:

✓ **Medzi svetových lídrov v cestovaní pribúdajú nové krajiny**

Napriek finančným krízam, recesiám, politickým a občianskym nepokojom v rôznych častiach sveta predstavuje cestovanie aj naďalej „globálny megatrend“. V súčasnosti až jedna tretina ľudstva cestuje. Tradičná „veľká trojka“ – Nemecko, USA a Spojené kráľovstvo – zaznamenala za posledné roky len mierny rast. Na druhej strane je tu Čína, ktorá pokračuje v prudkom raste, a rýchlo rastúce Rusko a Brazília. Predpokladá sa, že „nová svetová stredná trieda“ sa do roku 2030 zdvojnásobí, čo znamená o 1,5 miliárd viac ľudí zo strednej triedy túžiacich cestovať po svete.

✓ **Vplyv generácie Y**

Generácia Y sú ľudia vo veku 18 až 35 rokov tvoriaci etnicky veľmi rôznorodú skupinu, ktorá predstavuje generáciu globálnych cestovateľov. Táto generácia prejavuje väčší záujem o mestské destinácie než o dovolenkové rezorty. Je u nich viac pravdepodobné, že budú cestovať s cieľom rozvíjania záujmov a vykonávania obľúbených aktivít a že budú cestovať s priateľmi v organizovaných skupinách.

✓ **Seniori**

Celosvetový počet členov cieľovej skupiny „starších cestovateľov“ je v roku 2014 odhadovaný na 1,3 až 1,6 miliárd ľudí. Seniori sú najbohatšími a najnáročnejšími cestovateľmi z rozvinutých krajín – zákaznícky servis pre nich hrá mimoriadne dôležitú úlohu. Táto skupina cestuje najmä za oddychom a relaxom v rámci kratších alebo dlhších pobytov a preferuje bezpečné, tichšie a menej preplnené cieľové miesta.

✓ **Viac multigeneračného cestovania**

Počet multigeneračných dovolení, dokonca plánovaných ako míľnikové udalosti v živote rodín, sa čoraz zvyšuje. Podchytenie multigeneračného trhu je o oživovaní spomienok, poskytovaní pohodlia, a to za rozumnú cenu.

✓ **Priemysel cestovného ruchu „sa stáva mobilným“**

Sme svedkami rastúcej dominancie internetu ako rezervačného kanála. Turisti využívajú svoje smartfóny a tablety na účely súvisiace s cestovnými informáciami. Sociálne siete ako Facebook, Twitter, Skype, blogy, fóra a recenzné stránky dnes pre mnohých ľudí na celom svete zohrávajú významnú úlohu pri plánovaní ciest. Odborníci predpovedajú, že dnešné rozdelenie sveta na „offline“, „webový“ a „mobilný“ svet v budúcnosti nahradí rozdelenie na „offline“, „digitálny“ a „fyzický“ svet. Digitálnemu svetu bude vládnuť kontextový obsah v reálnom čase: „push“ marketing využívajúci sociálne siete ako FB a Twitter sa stane oveľa kreatívnejší než obyčajné vyhľadávanie cez Google. Turistov si budú vyžadovať oveľa kreatívnejší marketing, jasné rozlišovanie produktov a služieb a transparentnosť aktivít v rámci odvetvia.

✓ **Luxusné dovolenky**

Luxusné cestovanie je aj naďalej mimoriadne významným segmentom priemyslu. Počet milionárov neustále rastie – v období do roku 2020 budú luxusnému cestovaniu aj naďalej dominovať cestovatelia z USA, Japonska a Európy.

✓ **„Lacný nocľah“ ako ďalší megatrend**

Zároveň sa zdá, že ďalším veľkým trendom po vzostupe nízkonákladových letov za posledné desaťročie bude nízkonákladové ubytovanie. V posledných rokoch bol zaznamenaný rýchly rast nízkorozpočtových hotelových reťazcov, zvyšujúca sa úroveň hostelov a rozvoj rôznych foriem ubytovania v súkromí. Ubytovanie v súkromí a alternatívne ubytovanie zaznamenalo nárast o 31 %, nízkorozpočtové ubytovanie nárast o 15 % a luxusné ubytovanie o 19 %, no nárast v prípade tzv. mid-market ubytovania (cenový stred) bol iba 8 %. Prevádzkovatelia hotelov sa dostávajú do nových extrémov – luxus alebo výhodná cena.

✓ **Kulinárska turistika**

Kulinárska turistika je jedným z najdynamickejších a najkreatívnejších segmentov cestovného ruchu – 88 % destinácií dnes považuje gastronómiu za strategicky významnú pri definovaní svojej značky a imidžu.

✓ **Kreatívny turizmus**

UNESCO definuje kreatívny turizmus ako „cestovanie zamerané na angažovanú a autentickú skúsenosť so spoznávaním umenia, dedičstva alebo osobitného charakteru daného miesta aktívnou účasťou na vytváraní a rozvoji miestnych kultúr a nadväzovaním zmysluplného kontaktu s miestnou komunitou“. Kreatívny turista sa odlišuje od kultúrneho turistu svojou aktívnou interakciou s miestnymi obyvateľmi. Spočíva v angažovanej a autentickej skúsenosti.

✓ **Aktívne dobrodružstvá**

Dobrodružné cestovanie priťahuje cestovateľov hľadajúcich spôsoby, ako zažiť aktívnu a zdravú dovolenku. Cestovanie je dobrodružné, ak spĺňa dve z nasledujúcich troch kritérií: príroda, kultúra a fyzická aktivita. Počet cestovateľov plánujúcich zapojiť sa na ich ďalšom výlete do dobrodružných aktivít stále rastie.

✓ **Zájazdy a spoznávanie miest**

Od roku 2009 bol zaznamenaný rast mestskej turistiky o 47 %, zatiaľ čo najsilnejší segment – slnečné dovolenky na pláži – zaznamenali rast iba o 12 % a vidiecka turistika zaznamenala pokles o 10 %. Zájazdy a spoznávanie miest preferované spotrebiteľmi v rozvíjajúcich sa krajinách boli v posledných rokoch hnacou silou rastu cestovného ruchu a predpokladá sa, že tento trend bude pokračovať.

*na základe údajov z [The Top Trends to Shape Travel in 2014 and Beyond](http://www.resonanceco.com) organizácie Resonance Consultancy (www.resonanceco.com) a [Správy ITB World Travel Trends Report 2013/2014](http://www.ipkinternational.com) vydanej IPK international (www.ipkinternational.com)

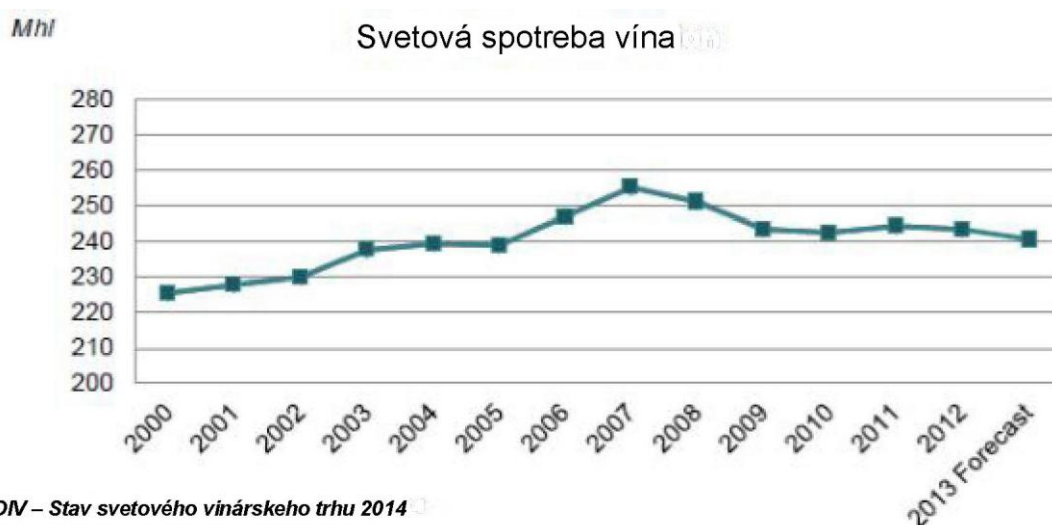
1.3. VÍNO V SÚČASNOSTI A OČAKÁVANÉ TRENDY

víno vo svete – víno v Európe – víno na Slovensku

VÍNO VO SVETE*

- V roku 2013 bol zaznamenaný mierny pokles svetovej spotreby vína na 238,7 miliónov hektolitrov – vzostupný trend zatiaľ nebol zaznamenaný.
- Spojené štáty sa stali najväčším vnútorným trhom na svete z hľadiska objemu.
- Prvé odhady týkajúce sa úrody 2014: nízka výroba vína na južnej pologuli.

K dlho očakávanému zotaveniu, ktoré má ukončiť finančnú a následne ekonomickú krízu, ktorá sa začala v roku 2008, zatiaľ nedošlo. Okrem toho bol vinohradnícky rok 2012 poznamenaný veľmi nízkou svetovou výrobou vína, ktorá viedla k obmedzeniu spotreby vína na konci roku 2012 a najmä v roku 2013. Všetky tieto skutočnosti mali za následok, že v roku 2013 bola svetová spotreba vína medzi 234,4 a 243,1 miliónmi hektolitrov (ďalej len „Mhl“), čo zodpovedá strednej hodnote 238,7 Mhl, t. j. oproti roku 2012 to predstavuje pokles o 2,5 Mhl.

V súlade s trendom za predchádzajúce roky pokračoval v Európe u krajín, ktoré sú tradičnými výrobcami vína, klesajúci trend aj v období 2012 – 2013, kedy bol zaznamenaný pokles o:

- 2,1 Mhl vo Francúzsku (pri spotrebe 28,1 Mhl vína),
- 0,8 Mhl v Taliansku (21,7 Mhl) a
- 0,2 Mhl v Španielsku (9,1 Mhl).

Pokiaľ ide o Čínu, zdá sa, že prudký rast zaznamenaný od začiatku 2. tisícročia sa náhle zastavil. Spotreba vína v Číne je v roku 2013 odhadovaná na 16,8 Mhl – pokles o 3,8 % v období medzi rokmi 2012 (17,5 Mhl) a 2013.

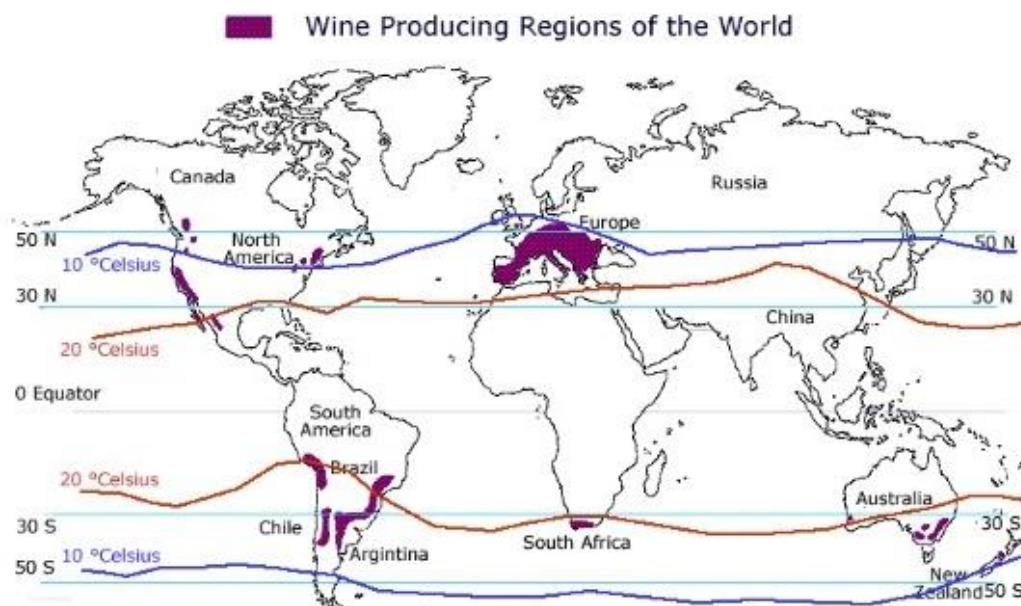
Spojené štáty sa so svojou spotrebou vína 29,1 Mhl (mimo vermútu a špeciálnych vín) stali v roku 2013 najvýznamnejším vnútorným trhom na svete z hľadiska objemu.

Hlavné krajiny Južnej Ameriky (Argentína, Čile a Brazília), Južná Afrika a Rumunsko zaznamenali vo svojej spotrebe vína oproti roku 2012 rast.

Svetový objem predaja vína v roku 2013 klesol o 2,2 % na 98 Mhl, no rastúce ceny viedli k zvýšeniu celkových výnosov o 1,5 % na 25,7 mld. EUR. Pomerne nízka úroda v roku 2012 mala za následok pokles objemu vývozu v roku 2013 a súvisiaci rast cien na priemerných 2,62 EUR za liter.

Prvých päť najväčších svetových trhov s vínom zodpovedá z hľadiska hodnoty viac ako polovici celkového dovozu v eurách a 49 % celkových dovezených litrov. **USA, Spojené kráľovstvo, Kanada a Čína** dosiahli celkových 12,9 mld. EUR a 4,6 mld. litrov.

V roku 2013 ostala celková svetová plocha vysadená viničom (vrátane plochy bez produkcie, či už so zberom alebo bez zberu a bez ohľadu na konečný cieľ určenia vína) oproti roku 2012 viac-menej nezmenená, pričom ide konkrétne o **7 528 tisíc hektárov**. Miera poklesu viníc EÚ sa výrazne spomalila počnúc záverom programu EÚ na reguláciu potenciálu výroby vína.

Podľa štatistík predstavovala **svetová produkcia vína v roku 2013** (mimo šťavy a muštu) **278,7 Mhl**, čo je o 24 Mhl viac ako v roku 2012.

*na základe informácií Trh s vínom: Vývoj a trendy a stav svetového vinárskeho trhu od Medzinárodnej organizácie pre vinič a víno (OIV), máj 2014.

OIV je medzivládna organizácia vedeckého a technického charakteru pôsobiaca v oblasti viniča a vína, nápojov na báze vína, stolového hrozna, sušeného hrozna a iných výrobkov z hrozna. Tvorí ju 45 členských štátov. Viac informácií nájdete na stránke www.oiv.int.

VÍNO V EURÓPSKEJ ÚNII*

Očakáva sa, že súčasným klesajúcim trendom sa bude vyznačovať aj spotreba vína EÚ27 v roku 2013. Celková domáca spotreba vína 2012/2013 bola odhadovaná na 154,2 Mhl a prognóza na 2013/2014 je 153,2 Mhl (do tohto kalendárnom roku je zahrnuté aj Chorvátsko, ktoré vstúpilo do EÚ dňa 1. júla 2013). Spotreba vína na jedného obyvateľa v EÚ28 už desaťročia klesá, a to najmä v krajinách Južnej Európy, kde je celkový dopyt ovplyvnený meniacim sa životným štýlom a trendmi, kampaňami proti pitiu alkoholu a obavami týkajúcimi sa zdravia. V severných členských štátoch je zas spotreba neutrálna alebo mierne stúpajúca, no väčší dôraz sa kladie na značkové vína alebo odrodové vína ako na vína CHOP/CHZO. Vzhľadom na nižšie prepravné náklady bol zaznamenaný zvyšujúci sa dopyt po veľkoobjemových nefľaškových dodávkach vína.

Svetovým lídrom vo výrobe vína je Európska únia (EÚ28), ktorej patrí takmer polovica celosvetovej rozlohy viníc a približne 60 % objemu výroby. Najväčšími výrobcami vína v EÚ sú Taliansko, Francúzsko a Španielsko, ktorých podiel na celkovej výrobe je 80 %. Za nimi nasleduje Nemecko, Portugalsko, Rumunsko, Grécko a Rakúsko. Víno predstavuje významné odvetvie aj v Maďarsku, Bulharsku, Chorvátsku a Slovinsku.

Odhad výroby vína na rok 2013 v EÚ28 je stále iba predbežný a predstavuje 167 Mhl, t. j. o 18,7 % viac ako v predchádzajúcom roku, a to vzhľadom na pozoruhodný vzostup zaznamenaný v Španielsku (+43 %), Taliansku (+12 %) a Portugalsku (+10 %) vďaka ideálnemu počasiu, ktoré umožnilo dlhšie ponechanie hrozna na kroch a rozvoj aromatických látok. Značný nárast bol zaznamenaný aj vo Francúzsku (8,6 %), Rumunsku (+32 %), Grécku (+17,5 %), Chorvátsku (+10 %), Maďarsku (+9 %) a Rakúsku (+5 %). Jedine u výroby v Nemecku sa odhaduje pokles o 6 % oproti predchádzajúcemu roku, a to z dôvodu nepriaznivého počasia pri kvitnutí.

Predpokladá sa, že v roku 2013 ostane EÚ28 aj naďalej najväčším vývozcom a dovozcom vína na svete, vyvážajúc 18,8 Mhl v hodnote 10,9 mld. USD a dovážajúc 13,4 Mhl v hodnote 3 mld. USD. Fľaškové vína predstavujú najväčší podiel vývozu EÚ28, zatiaľ čo väčšinu dovozu tvoria veľkoobjemové nefľaškové dodávky vína, ktoré sa naplní do fliaš a ďalej predáva. Hlavnými dodávateľmi vína do EÚ28 sú Čile, Južná Afrika, Austrália a Spojené štáty.

Očakáva sa, že vedúcim exportným trhom EÚ28 v roku 2013 ostanú aj naďalej Spojené štáty, predstavujúce 25,9 % celkového objemu a 28,7 % celkovej hodnoty. Sú najväčším vývozným partnerom, pokiaľ ide o vývoz mimo EÚ, aj samostatne pre Francúzsko (1,3 mld. USD), Taliansko (1,2 mld. USD) a Španielsko (0,3 mld. USD). Druhým najväčším dovozcom vín z EÚ z hľadiska hodnoty bolo Švajčiarsko (1,1 mld. USD).

Vzhľadom na znižujúce sa marže a implementáciu schémy vyklčovania v rámci Spoločnej organizácie trhu je **rozloha viníc EÚ28 v posledných rokoch na ústupe.** Podľa Európskej komisie bolo v období medzi rokmi 2009 a 2011 (posledný rok programu) vyradených z výroby 175 000 hektárov viníc. Plocha EÚ vysadená viničom je tak v roku 2013 za 3 roky druhý krát neovplyvnená týmito prémiami. To však neznamená, že vinohrady EÚ sú trvalo stabilizované aj z dlhodobého hľadiska. Niektoré krajiny (konkrétne Španielsko a Taliansko) stále predpokladajú znižovanie rozlohy svojich viníc. Kumulatívne znižovanie rozlohy v členských štátoch je jedným z následkov nízkej výroby v EÚ pozorovanej za posledné roky.

*na základe informácií z Výročnej správy a štatistiky EÚ28 2014 v oblasti vinárstva z februára 2014.

VÍNO NA SLOVENSKU

Slovensko je miniatúrou Európy v pestovaní viniča a výrobe vína. Disponuje prekvapivo širokou škálou dobre známych, ako aj úplne nových, pôvodných odrôd. Nie je to však náhoda – geologická a klimatická rôznorodosť krajiny umožňuje pestovať mnoho odrôd viniča. Táto rôznorodosť predstavuje veľký potenciál z hľadiska typického charakteru slovenských vín.

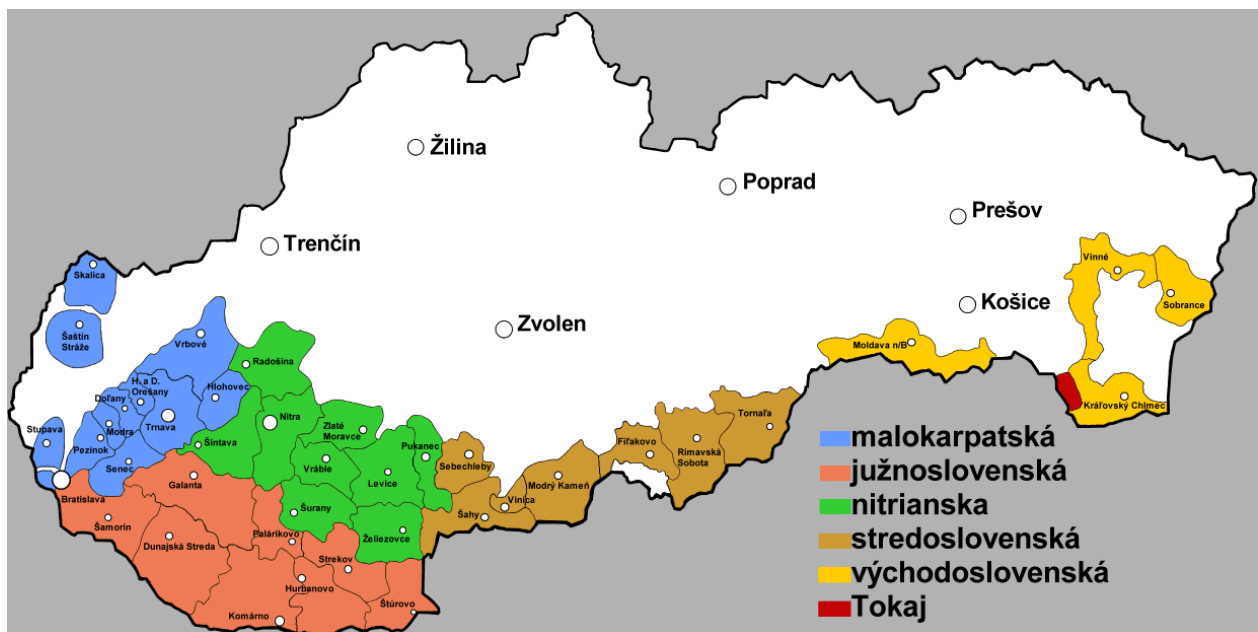
Slovenský vinohradnícky región sa člení na šesť vinohradníckych oblastí:

- **Malokarpatská vinohradnícka oblasť,**
- **Južnoslovenská vinohradnícka oblasť,**
- **Nitrianska vinohradnícka oblasť,**
- **Stredoslovenská vinohradnícka oblasť,**
- **Východoslovenská vinohradnícka oblasť,**
- **Vinohradnícka oblasť Tokaj,**

ktoré sa ďalej členia na **40 vinohradníckych rajónov** a **603 vinohradníckych obcí**.

Jedinou výnimkou je Vinohradnícka oblasť Tokaj, ktorá je súčasťou veľkého tokajského regiónu, s väčšou časťou rozprestierajúcou sa na území Maďarska. Vo svete najznámejšou je oblasť Tokaj, ktorá je známa aj odborníkmi z Maďarska, keďže sa nachádza na hranici obidvoch krajín (slovenská časť tvorí v súčasnosti približne 10 % plochy vysadenej viničom v rámci celej oblasti). Tokajské vína zo Slovenska bodujú u milovníkov prirodzene sladkých vín.

Každá z oblastí sa vyznačuje špecifickými prírodnými podmienkami a osobitou históriou.

Aj keď je Slovensko krajinou s malým podielom výroby, slovenské vína sa neprestávajú radiť medzi najlepšie vína sveta na prestížnych svetových súťažiach, ako je Vinalies Internationales Paris (v roku 2014 získala ocenenie jedna tretina zo 149 vzoriek), Concours Mondial de Bruxelles, Finger Lakes International Wine Competition alebo Bacchus Wine International Competition.

Fakty a čísla*

ročná spotreba vína na jedného obyvateľa : 12 – 14 l
iba 1/3 z toho sú slovenské vína

obhospodarované vinice: cca 10 000 ha

podiel bielych odrôd viniča: 74 %
najpestovanejšia biela odroda: Veltlínske zelené

podiel modrých odrôd viniča: 26 %
najpestovanejšia modrá odroda: frankovka modrá

priemerná ročná výroba vína: 250 – 350 tisíc hl

priemerný ročný dovoz vína: 400 – 600 tisíc hl
v hodnote: 60 mil. EUR
30 % Taliansko / 30 % Španielsko / 20 % Maďarsko / 20 % ostatné

priemerný ročný vývoz vína: 100 – 180 tisíc hl
v hodnote: 20 mil. EUR
95 % Česká republika / 5 % do ďalších 30 krajín na celom svete

400 registrovaných vinárskych podnikov
typický slovenský vinársky podnik je rodinným podnikom

prvých 20 vinárskych podnikov vyrába 85 % vína
prvých 100 vinárskych podnikov vyrába 99 % vína

90 % – vína s chráneným označením pôvodu
alebo s chráneným zemepisným označením

* na základe údajov zverejnených v poslednej správe Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (štátna výskumná inštitúcia v pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky) z decembra 2013 pokrývajúcej obdobie vinohradníckeho roku 2012/2013 od 1. 8. 2012 do 31. 7. 2013 a údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky.

VÍNNE CESTY NA SLOVENSKU

Malokarpatská vínna cesta

Malokarpatská vínna cesta, ktorá je najstarším predstaviteľom vínného turizmu na Slovensku, bola založená z iniciatívy Slovenského zväzu vidieckej turistiky a agroturistiky v roku 1992. Viac ako 30 členov ponúka ubytovacie a stravovacie služby, ochutnávky vín v štýlovom prostredí, návštevy viníc, kurzy keramiky, vínotéky s možnosťou zakúpenia vysoko kvalitných vín do súkromných zbierok vín. Sila Malokarpatskej vínnej cesty spočíva v propagovaní aktivít a podujatí a v zvyšujúcej sa kvalite karpatských vín. Počet návštevníkov za posledných 5 rokov sa zdvojnásobil a počas vínného festivalu, ktorý sa koná po zbere úrody, je dokonca štvornásobne vyšší. Jedným z dôvodov tak rýchleho rozvoja vínného turizmu je malá vzdialenosť od hlavného mesta Bratislavy, kde je sústredená najväčšia kúpna sila na Slovensku.

Vínna cesta Záhorie

Najznámejšou podoblasťou Malokarpatskej vinohradníckej oblasti je Skalica, ktorá sa vyznačuje vynikajúcimi podmienkami na rozvoj vínného turizmu. Táto podoblasť sa nachádza na hraniciach s Dolným Rakúskom a Južnou Moravou, čo dáva dobrý základ na cezhraničnú spoluprácu. Vínna cesta Záhorie bola založená v roku 2003 a pokrýva územie okresov Malacky, Senica a Skalica. Spája 42 obcí, 11 výrobcov vín a 8 podnikov zo západnej časti Slovenska. Vínna cesta Záhorie sa zameriava na propagovanie a prezentáciu regiónu Záhorie na mnohých výstavách a trhoch cestovného ruchu a podporu MSP pôsobiacich nielen v oblasti vinohradníctva, ale aj v oblasti ľudových remesiel, vidieckej turistiky a agroturistiky. Prepojením vinohradníctva, histórie a remesiel regiónu a jeho prírodnej atraktívnosti vzniká veľmi zaujímavý produkt cestovného ruchu, ktorý je perspektívny z hľadiska cezhraničnej spolupráce – prepojenie s vínnymi cestami v Dolnom Rakúsku (Weinviertel) a na Južnej Morave.

Kamenínska vínna cesta

Kamenínska vínna cesta sa od roku 1999 rozšírila z pôvodných 6 obcí na 16 a dnes je celé Dolné Pohronie súčasťou vínnej magistrály, ktorá je prepojená cyklistickou trasou pozdĺž Hrona s medzinárodnou Dunajskou cyklotrasou. Turisti tu môžu ochutnať vynikajúce vína a tradičné špeciality v typických malebných pivničkách. Najobľúbenejším podujatím v regióne je Strekovský festival vína, na ktorom sa podieľa 40 vinohradníckych podnikov. Festival sa koná na strekovských viniciach a navštevuje ho približne 8 000 domácich a zahraničných návštevníkov.

Nitrianska kráľovská vínna cesta

Nitrianska kráľovská vínna cesta vznikla ako „mladšia sestra“ Malokarpatskej vínnej cesty. Nitriansku kráľovskú vínnu cestu založil a registroval Zväz cestovného ruchu v roku 2003. Združuje pestovateľov hrozna, vinárov, podniky cestovného ruchu a vládnych predstaviteľov z Nitrianskej vinohradníckej oblasti a Južnoslovenskej vinohradníckej oblasti. Táto vínna cesta má niekoľko vetiev – Hornonitrianska, Dolnonitrianska, Tribečsko-Tekovská, Považská, atď. Jedna z vetiev vedie do Želiezovského vinohradníckeho rajónu.

Modrokamenská vínna cesta

Modrokamenská vínna cesta bola otvorená 8. apríla 2005 Občianskym združením pre rozvoj

regiónu Veľký Krtíš na hrade Modrý Kameň. Jej zakladatelia tak majú možnosť prispievať k rozvoju regiónu Veľký Krtíš. Tento projekt bol realizovaný za podpory EÚ. Modrokamenská vínná cesta nadväzuje na Stratégiu rozvoja cestovného ruchu v okrese Veľký Krtíš.

Turnianska vínná cesta

Trasa Turnianskej vínnej cesty vedie Moldavským vinohradníckym rajónom. Založilo ju občianske združenie Krasturist a združuje malopestovateľov viniča hroznorodého, malovýrobcov vína, poskytovateľov stravovacích a ubytovacích služieb, remeselníkov a iné združenia podieľajúce sa na rozvoji cestovného ruchu. Združenie sa zameriava na propagáciu cestovného ruchu v Slovenskom Krase s jeho historickými pamiatkami, tradíciami, zvykmi a miestnymi gastronomickými špecialitami Gemersko-Turnianskej oblasti.

Tokajská vínná cesta

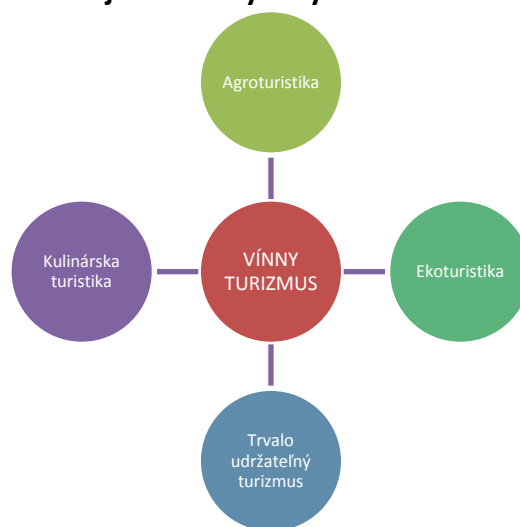
Tokajská vínná cesta sa začína v okresnom meste Trebišov, prechádza do tokajského mikroregiónu cez obec Veľaty smerom na Čerhov, ďalej obcami Veľká Trňa, Malá Trňa, Bara, Viničky, Borša, Slovenské Nové Mesto. Z Viničiek pokračuje do obcí Ladmovce a Zemplín, ktoré sú spolu s obcou Borša a tokajskými vinohradmi historicky späté s mikroregiónom. Vyrábajú sa tu vysoko kvalitné vína známe po celej Európe. Tokajská vínná cesta v sebe skrýva veľký prírodný, kultúrny a historický potenciál a spolu s vínami vynikajúcej kvality predstavuje exkluzívny región vínného turizmu.

1.4. VÍNNY TURIZMUS

kde – prečo – ako

Tradícia potuliek po viniciach, vínokách a pivniciach pochádza z Talianska. Prvá vínná cesta má takmer 80 rokov. **Vínný turizmus** alebo tzv. enoturizmus sa stal dôležitou súčasťou cestovného ruchu v polovici 90. rokov, kedy bolo možné pozorovať výrazný nárast počtu turistov prejavujúcich záujem o víno a zároveň disponujúcich pomerne veľkou kúpnou silou. Spojenie cestovného ruchu a vinárskeho priemyslu ponúka veľké príležitosti – cestovatelia, ktorí sa počas svojich ciest rozhodnú využiť ponuku atrakcií kulinárskeho a vínného turizmu, majú tendenciu ostať na cieľovom mieste, ktoré navštívia, dlhšie a minúť tam viac. **Vínný turizmus na globálnej úrovni rastie a je považovaný za hnaciu silu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mnohých vidieckych oblastí. Vínný turizmus je zlučiteľný s inými druhmi turizmu:**

Dnes si môže človek vychutnať zážitky z vínného turizmu vo vinárskych regiónoch „nového sveta“ aj „starého sveta“:

vinárske regióny nového sveta:

- USA
- Kanada
- Austrália
- Nový Zéland
- Južná Afrika
- Latinská Amerika – Mexiko, Stredná Amerika a oblasť Karibského mora, Argentína, Čile a ostatná časť Južnej Ameriky

vinárske regióny starého sveta:

- Francúzsko – Burgundsko, severovýchodné Francúzsko, Rhôna, južné Francúzsko, Bordeaux a severozápadné Francúzsko, Loira
- Španielsko – severné Španielsko, východné pobrežie a Baleárske ostrovy, stredné a južné Španielsko
- Portugalsko – severné Portugalsko, južné Portugalsko a Madeira
- Taliansko – severozápadné Taliansko, severovýchodné Taliansko, stredné Taliansko (Toskánsko), Mezzogiorno
- Nemecko a Švajčiarsko
- Severná, východná a juhovýchodná Európa

Motivácie vínneho turizmu sú rôzne vzhľadom na vek, záujmy alebo štátnu príslušnosť. Medzi hlavné motivačné faktory pre návštevníkov patrí degustácia vín a/alebo chuť zažiť charakteristickú atmosféru vinárskeho regiónu. Najčastejšie deklarovanými hlavnými motiváciami sú:

Prínosy vínneho turizmu sú:

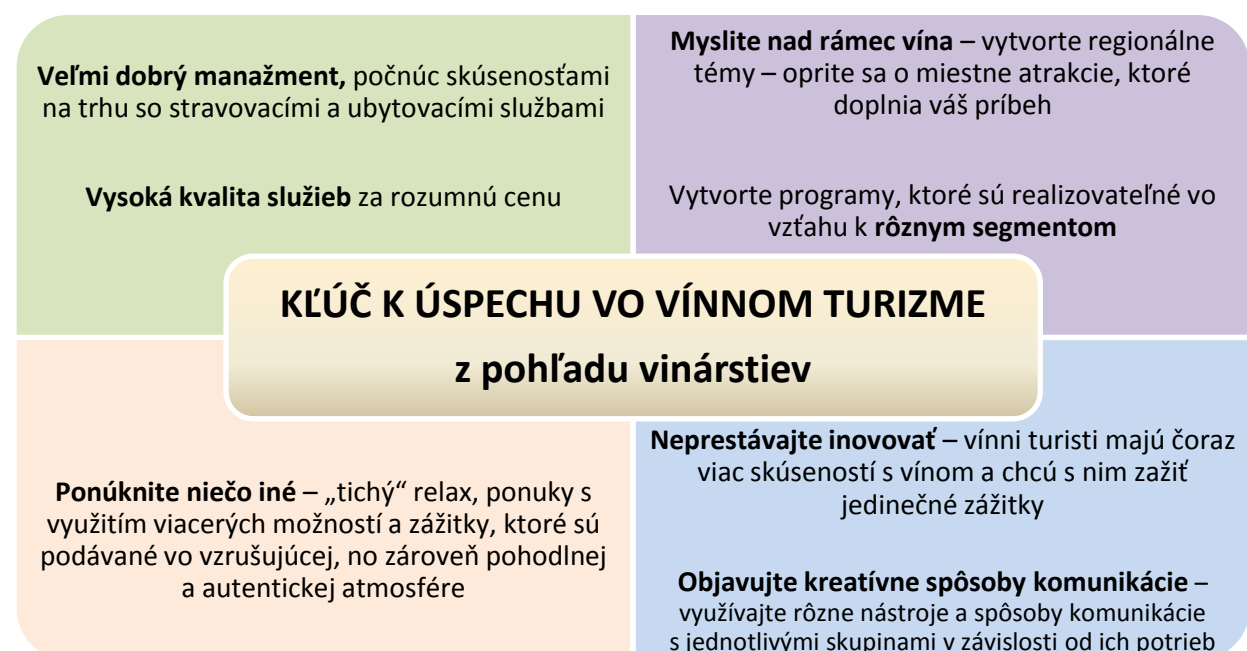
- **zvýšené tržby** – v súčasnosti predstavujú príjmy zo služieb vínneho turizmu okolo 20 % globálnych príjmov vinárskych podnikov vo významných vinárskych regiónoch sveta,
- **vyššie marže** – priamy predaj,
- od návštevníkov je možné získať **priamu spätnú väzbu** – degustačné priestory sa stávajú zákazníckym výskumným laboratóriom,
- **vyšší obrat pre** obchody, reštaurácie, hotely a **miestnu komunitu**.

V prieskume* uskutočnenom spoločnosťou Zephyr Adventures v období od 30. 12.2013 do 3.1.2014, ktorého sa zúčastnilo 70 cestovných kancelárií so zameraním na vínný turizmus, sa ukázalo, že v roku 2014 očakávali účastníci tohto prieskumu 21,4 % nárast počtu zákazníkov, ktorým poskytnú svoje služby. Zvýšenie počtu zákazníkov predpovedali všetci účastníci okrem jedného a najväčší optimizmus vyjadrili, pokiaľ ide o organizované zájazdy s vinárskou tematikou. Na otázku: „Čo považujete za najväčšiu výzvu, ktorej čelíte ako cestovná kancelária so zameraním na vínný turizmus?“ však na druhej strane odpovedalo 56 % účastníkov odpoveďou: „Získavanie zákazníkov.“

Ostatné zistenia prieskumu:

- Keď boli vyzvaní, aby zhodnotili znalosť svojich zákazníkov o víne, vyjadrili sa, že 30 % ich zákazníkov sú „znalci vína“, 48 % sú „sympatizanti vína“ a 22 % sú „úplní začiatocníci“.
- Väčšina účastníkov zájazdov s vinárskou tematikou cestuje v pároch alebo s priateľmi; je medzi nimi o niečo viac žien ako mužov; a ich vekové zloženie je rovnomerne rozdelené medzi osoby v tridsiatych, štyridsiatych a päťdesiatych rokoch života.
- Priemerný usporiadateľ zájazdov s vinárskou tematikou bol založený v roku 2006. To znamená, že vstupuje do ôsmeho roku podnikania v tejto oblasti.
- 86 % usporiadateľov zájazdov s vinárskou tematikou prevádzkujú ich majitelia a 54 % z týchto usporiadateľov nemajú ani jedného zamestnanca na plný úväzok.
- Veľkosť kancelárií organizujúcich zájazdy s vinárskou tematikou je značne rôzna, počnúc tými, ktoré organizujú pár exkluzívnych individuálnych zájazdov ročne, až po tie, ktoré usporadúvajú denne zájazdy pre viac ako 50 000 zákazníkov alebo tie, ktoré jednoducho zabezpečujú iba dopravu vo vinárskych oblastiach.
- Usporiadatelia dovolenkových zájazdov sa vyjadrili, že najdôležitejšiu úlohu pri výbere zájazdov ich zákazníkmi zohrávajú dva faktory, a to „lokalita“ a „kvalita vinárskych podnikov“.
- Priemerná veľkosť skupiny zákazníkov zúčastňujúcej sa dovolenky s vinárskou tematikou je sedem až osem osôb a 85 % týchto usporiadateľov zájazdov vezme skupinu pozostávajúcu iba z jednej alebo dvoch osôb.

*Zephyr Adventures, organizátor každoročnej Konferencie vínného turizmu a Dňa vínného turizmu; viac informácií na www.winetourismconference.org and www.zephyradventures.com

2. AUDIT ZDROJOV REGIÓNU TOKAJ

Slovenská časť vinohradníckej oblasti Tokaj je región vymedzený historickým názvom „Horný Zemplín“ alebo „Horné Medzibodrožie“ a „Zemplínske vrchy“. Historicky tvorí integrovanú súčasť regiónu Tokaj, ktorého rozsiahla časť sa rozprestiera v Maďarsku (okolo 11 149 ha klasifikovaných viníc, z ktorých sa približne 5 500 ha v súčasnosti obhospodaruje).

Už viac ako päťdesiat rokov sa ťahá dlhotrvajúci spor medzi Maďarskom a Slovenskom o značku „Tokaj“. Táto otázka sa vystupňovala po tom, ako Európska Komisia nedávno umožnila Slovensku zaregistrovať jednu zo svojich vinohradníckych oblastí, doposiaľ označovanú ako Tokajská vinohradnícka oblasť, pod názvom Vinohradnícka oblasť Tokaj. V maďarčine označované ako „Tokaji“, francúzskym kráľom Ľudovítom XIV ocenené ako „víno kráľov a kráľ vín“, sa po storočia vyrába v severovýchodnom Uhorsku, na juhu Zemplínskych vrchov. Za svoje vinohradnícke tradície a prírodné krásy bola oblasť Tokaj v roku 2002 zapísaná do zoznamu Svetového dedičstva. Ide tiež o prvú oblasť na svete, v ktorej sa víno vyrába z hrozna napadnutého plesňou *Botrytis cinerea* persoon.

Vinohradnícka oblasť Tokaj bola úradne vymedzená v roku 1908 a následne v roku 1918 došlo k jej rozdeleniu, ktorým pripadla jej väčšia časť Maďarsku a menšia časť viníc ostala Československu, t. j. dnešnému Slovensku. V roku 1959 boli na základe Trianonskej mierovej zmluvy podpísanej po prvej svetovej vojne k československej časti regiónu Tokaj pripojené ďalšie štyri obce, z ktorých tri sa spomínajú aj v pôvodnom vymedzení Tokaja z roku 1798. Predmetom sporu je aj presný počet hektárov na území Slovenska.

Slovensko pôvodne požiadalo o oficiálnu registráciu názvu „Tokaj“ v slovenčine, no žiadosť bola Európskou Komisiou zamietnutá. Súčasnou dohodou však Slovensku prináležia podobné práva týkajúce sa regulácie a kontroly kvality vína ako Maďarsku. Mnoho maďarských výrobcov vyjadrilo obavy z možnosti ohrozenia reputácie ich ročníkových vín. Slovenskí výrobcovia však tvrdia, že ich oblasť je znevýhodnená z dôvodu prísnych nariadení, ktoré im boli uložené.

Predpisy EÚ týkajúce sa zemepisných označení v minulosti zakazovali francúzskym a talianskym výrobcom používať značku Tokaj vrátane všetkých jej pravopisných foriem. Neskôr sa preukázalo, že tieto vína vzájomne nesúvisia s maďarským vínom „Tokaji“. Európska únia tiež vyriešila spornú otázku vo vzťahu s Austráliou a Spojenými štátmi, pričom obidve tieto krajiny súhlasili, že prestanú používať značku Tokaj. Situácia týkajúca sa Slovenska, kde sa rozprestiera približne 10 percent oblasti Tokaj, ostáva pre obidve krajiny zatiaľ nedoriešená a súvisiace konanie je stále otvorené.

Slovensko si ponecháva obľúbenú značku vína Tokaj

Rozhodnutím SDEÚ (prípád C-31/13P) z 13. februára 2014, ktorým sa zamietlo odvolanie Maďarska, môžu slovenskí výrobcovia tokajského vína túto značku používať aj naďalej. SDEÚ rozhodol, že zápis slovenského názvu vína „Vinohradnícka oblasť Tokaj“ do elektronického registra chránených označení pôvodu (E-Bacchus) nepredstavuje napadnuteľný akt v zmysle článku 268 ZFEÚ.

Vinohradnícka oblasť Tokaj sa rozprestiera jednak v Maďarsku a jednak na Slovensku. Na žiadosť Slovenska v súvislosti so zavedením databázy E-Bacchus, ktorou EÚ nahradila predchádzajúce zoznamy akostných vín vyrábaných vo vymedzených regiónoch („psr“), vykonala Európska Komisia zápis chráneného označenia pôvodu „Vinohradnícka oblasť Tokaj“ do registra E-Bacchus.

Maďarsko tento zápis napadlo podaním žaloby so žiadosťou o zrušenie zápisu tohto chráneného označenia pôvodu. SDEÚ uznal správnosť záverov Všeobecného súdu, ktorý rozhodol, že tým, že označenie „Vinohradnícka oblasť Tokaj“ bolo automaticky chránené v zmysle nariadenia č. 1234/2001 (v znení neskorších predpisov) ešte pred jeho zapísaním do databázy E-Bacchus, tento zápis nemôže vyvolávať právne účinky. Ochrana označení vín, ktorú tieto označenia požívajú na úrovni EÚ, nezávisí od ich zápisu do databázy E-Bacchus, pretože tento zápis je len dôsledkom automatického prenesenia už existujúcej ochrany podľa jedného právneho režimu do druhého.

Z administratívneho hľadiska patrí región Tokaj do okresu Trebišov v rámci Košického samosprávneho kraja. Do Vinohradníckej oblasti Tokaj patria nasledujúce obce: Bara, Čerhov, Černochovej, Malá Trňa, Veľká Trňa, Slovenské Nové Mesto a Viničky. Do oblasti Tokaj sú zahrnuté aj ďalšie tri obce: Borša, Ladmovce a Zemplín.

Slovenská Vinohradnícka oblasť Tokaj je na západe ohraničená Rožňavským potokom, na juhu riekou Bodrog, na východe hranicami katastrálnych území obcí: Viničky, Bara, Černochovej a na severe hranicami katastrálnych území obcí Veľká Trňa a Čerhov. **Rozloha regiónu Tokaj je podľa zákona (príloha zákona č. 332/1996) vymedzená na 908,77 hektárov (na mape zvýraznená červenou farbou).** Vinohradnícke hony nachádzajúce sa na území daných obcí sa môžu využívať len ako vinice. Na výrobu tokajských vín sa smie použiť iba tu vypestované hrozno. Ide o najmenšiu vinohradnícku oblasť na Slovensku.

Región Tokaj na Slovensku

Na území Vinohradníckej oblasti Tokaj sa nenachádza ani jedno mesto. **Hustota obyvateľstva je tu 57 obyvateľov na 1 km², čo je približne o 53 obyvateľov na 1 km² menej ako slovenský priemer (110 na 1 km²).**

Územie regiónu Tokaj je typickým príkladom slovenskej vidieckej oblasti.

Región Tokaj (okres Trebišov) predstavuje spolu so susednými okresmi najmenej prosperujúcu oblasť juhovýchodného Slovenska. Vyznačuje sa vysokým stupňom sociálnej závislosti, s pomerne veľkou časťou populácie trpiacou sociálnym vylúčením (je pre ňu charakteristická nestabilná pracovná kariéra, nízky spoločenský status, deformované spotrebiteľské vzorce, znížené individuálne i skupinové aspirácie, obmedzený prístup k vzdelaniu, sťažené sociálne kontakty, a pod.).

VŠEOBECNÝ POPIS OBLASTI

(31. 12. 2012)

5718 obyvateľov

- žijúcich v 10 obciach na území s rozlohou 102,6 km²

Rozlohou najväčšia a najmenšia obec

- Zemplín – 14,67 km², Černochovej – 6,16 km²

Najväčšia a najmenšia obec podľa počtu obyvateľov

- Borša (1210) – Černochovej (203)

K 31.12.2012 mal región Tokaj 5 718 obyvateľov. Z hľadiska pohlavia tu žilo viac žien 51,75 % (2959) ako mužov 48,25 % (2759).

Hustota obyvateľstva v porovnaní s celoštátnym priemerom je takmer o polovicu nižšia. Konkrétne ide o 57,4 obyvateľov na 1 km². Oblasť s najväčšou hustotou obyvateľstva – 127 obyvateľov na 1 km² – sa nachádza okolo obce Borša a s najnižšou hustotou – 27 obyvateľov na 1 km² – okolo obce Zemplín. V obciach Slovenské Nové Mesto a Čerhov bol od roku 2007 zaznamenaný výrazný nárast počtu obyvateľov. Najvýraznejší pokles bol zaznamenaný v obciach Borša a Veľká Trňa.

Priemerný vek obyvateľov regiónu Tokaj v roku 2012 bol **39,33 rokov** (38,62 rokov u žien a 41,5 rokov u mužov), čo je **viac ako celoslovenský priemer**. Najvyšším vekovým priemerom, resp. najstaršími obyvateľmi sa vyznačuje obec Černochovej, a najmladšími zas obec Slovenské Nové Mesto.

62 % celkovej populácie regiónu Tokaj je slovenskej národnosti a 36 % maďarskej národnosti. Pokiaľ ide o národnostné menšiny, Rómovia tvoria menej ako 1 % a ďalej tu žijú Rusíni, Ukrajinci, Česi a Rusi.

Náboženská príslušnosť obyvateľov je veľmi pestrá. Prevládajúcimi cirkvami sú Rímskokatolícka cirkev (39 %), Reformovaná kresťanská cirkev (27 %) a Pravoslávna cirkev (25 %).

Takmer 35 % obyvateľov regiónu Tokaj má ukončené základné vzdelanie, približne 34 % stredné vzdelanie s maturitou alebo stredné odborné vzdelanie bez maturity. **Úplné stredné vzdelanie má približne 27 % obyvateľov.** Iba 4 % obyvateľov má absolvované vysokoškolské vzdelanie.

Len **15 % obyvateľov je zamestnaných lokálne** – v obciach regiónu. Väčšina obyvateľov pracuje mimo miesta svojho bydliska, dochádzajúc do miest, ako je Trebišov, Kráľovský Chlmec, Čierna nad Tisou alebo Košice. Keďže táto oblasť má poľnohospodársky charakter, zamestnanosť v priemysle je nízka. V poľnohospodárstve ide najmä o prácu vo vinohradníctve, o obrábanie a v menšej miere o živočíšnu výrobu.

Regionálny trh práce, zahŕňajúci aj región Tokaj, sa vyznačuje **vysokou mierou nezamestnanosti, vysokým podielom dlhodobo nezamestnaných** a vysokým podielom osôb s nízkou kvalifikáciou. **Miera nezamestnanosti v okrese Trebišov,** do ktorého patrí aj región Tokaj, je 22,17 % (k 31. 3. 2014).

2.1. PRÍRODNÉ ZDROJE

V regióne Tokaj sa nachádza päť území európskeho významu (súčasť Chránenej krajinej oblasti Latorica), ktoré predstavujú posledné pozostatky najvzácnejších biotopov a biotopov ohrozených druhov na európskom kontinente.

OPIS CHARAKTERISTICKÝCH PRVKOV KRAJINY

Región Tokaj leží na Východoslovenskej nížine (geomorfologická jednotka: oblasť), ktorá je súčasťou Východopanónskej panvy (geomorfologická jednotka: provincia) (Mazur, E., Luknis, M. 1986). V jeho južnej časti sa vynímajú Zemplínske vrchy so stredne členitým reliéfom. Patria do Matransko-slanskej oblasti, ktorá je súčasťou Vnútrotných Západných Karpát. S rozlohou 101 km² patria medzi menšie pohoria.

Nadmorská výška pohoria sa pohybuje v predhorí okolo 105 až 130 m, vo vrchovinovej časti dosahuje až 469,6 m, čo je zároveň nadmorská výška ich najvyššieho vrchu – Rozhľadňa. Napriek svojej malej rozlohe má tento región pestré geologické zloženie. Nájdeme tu vápence, pieskovce, ruly a horniny vulkanického pôvodu – andezity, ryolity a tufy. Tie sú základom zemín bohatých na minerálne prvky, ktoré v súčinnosti s osobitými klimatickými podmienkami (vlhkosť vzduchu v blízkosti nížinných riek Bodrog, Latorica, Ondava so svojou sieťou mŕtvych ramien) vytvárajú prirodzené podmienky na pestovanie viniča.

Zemplínske vrchy sa nachádzajú v teplej klimatickej oblasti a sú odvodňované riekou Bodrog. V zime sa tu teplota pohybuje medzi -2 a -4 °C, v letných mesiacoch dosahuje priemernú hodnotu 17 až 20 °C. Počet dní so snehovou pokrývkou je 50 až 70. Pestrosť reliéfu krajiny obohacujú vinice a príroda je tu nesmierne bohatá na jedinečné druhy rastlín a živočíchov.

MINERÁLY A ICH POTENCIÁLNE VYUŽITIE

Bohaté horninové podložie Vinohradníckej oblasti Tokaj je zastúpené predovšetkým ryolitmi a andezitmi, ktoré sú výsledkom neovulkanického pôsobenia. Opakujúcimi sa vulkanickými aktivitami a rýchlym ochladením horúcej lávy vznikli charakteristické sklovité horniny, t. j. vulkanické sklá – obsidián, perlit, smolok. V katastri obce Veľká Trňa sa nachádzajú ložiská surovinových zdrojov – antracitu a lignitu. Nerudné materiály sú zastúpené bentonitom, kaolínom, čiernou bridlicou a ílovcom, zeolitom, vápencom a obsidiánom (Ladmovce). V Malej Bare sa nachádzajú veľké ložiská perlitu. Táto oblasť má aj veľké ložiská stavebného kameňa. Niektoré z týchto materiálov sú jedinečné a nenachádzajú sa nikde inde na Slovensku (obsidián) (Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, 2009). Využitie týchto surovín môže prispieť k rozvoju hospodárstva, rozvoju podnikateľských aktivít a tvorbe pracovných príležitostí. To všetko by sa však malo uskutočniť v súlade s hlavným využitím územia, ktorým je pestovanie viniča hroznorodého a výroba vína.

AKTUÁLNA SITUÁCIA V OBLASTI ENVIRONMENTÁLNYCH INDIKÁTOROV

Kvalita vôd

Cez územie preteká rieka Bodrog, ktorá vzniká sútokom riek Latorice a Ondavy. V mieste, kde rieka Bodrog opúšťa Slovensko, je najnižšie položené miesto regiónu Tokaj a dokonca aj celej Slovenskej republiky – 94,3 metrov nad morom. Toto miesto sa nachádza neďaleko obce Klin nad Bodrogom. Na kvalitu vody v rieke Bodrog má vplyv kvalita vody v menších riekach

a potokoch, ktoré sa do nej vlievajú. Voda v rieke Bodrog sa vyznačuje zníženou kvalitou (znížená kvalita na základe chemických ukazovateľov). Tento región má rozsiahle zásoby podzemných vôd. V okolí obcí Borša, Viničky a Malá Trňa boli objavené termálne pramene (teplota 37,8 °C), ktorých potenciál nie je využitý.

Kvalita ovzdušia

Na danom území sa nevyskytujú žiadne veľké zdroje znečistenia ovzdušia. Región Tokaj je vystavený tzv. diaľkovému znečisťovaniu (prenos emisií) a jeho ovzdušie je vzhľadom na túto skutočnosť mierne alebo stredne znečistené. Priemerné ročné koncentrácie oxidu uhličitého a oxidu dusičitého, ako aj priemerné ročné koncentrácie emisií sú výrazne pod hraničnými hodnotami.

Kvalita pôdy

V regióne Tokaj sa vyskytuje niekoľko druhov pôd, ktorých kvalita a využiteľnosť na poľnohospodárske účely závisí od podłożia. Pôdy tu nie sú kontaminované, sú čisté a bezpečné. Poľnohospodárska pôda je obzvlášť citlivá na povrchovú vodu v prípadoch, keď sa neprijímajú zodpovedajúce agrotechnické opatrenia (obrábanie svahov, zakladanie vinohradov na svahoch).

**Životné prostredie regiónu Tokaj netrpí vplyvmi
žiadnych veľkých lokálnych ani regionálnych zdrojov znečistenia**

VYUŽITIE PÔDY A PRÍRODNÉHO BOHATSTVA

Pôda sa využíva predovšetkým na poľnohospodárske účely, a to najmä ako orná pôda a pôda na kultiváciu a pestovanie viniča hroznorodého. Najväčšia časť plochy je pokrytá ornou pôdou (47,74 %), za ktorou nasledujú trvalé trávne porasty (18,68 %) a vinice (4,34 %). Najväčšia časť nepoľnohospodárskych plôch je pokrytá lesmi (16,40 %).

Pôdny fond	Rozloha (ha)	Rozloha (%)
Orná pôda	10 910	47,74
Vinice	991	4,34
Chmeľnice	0	0,00
Záhrady	829	3,63
Ovocné sady	0	0,00
Trvalé trávne porasty	4 268	18,68
Lesné pozemky	3 747	16,40
Vodné plochy	122	0,53
Zastavané plochy	550	2,41
Ostatné plochy	1 432	6,27
Spolu	22 849	100,00

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky

Z celkovej rozlohy 22 849 ha pokrývajú lesy 3 747 ha, čo znamená, že táto oblasť je zalesnená na 16,40 %. V porovnaní s ostatným územím Slovenska je región Tokaj zalesnený o 24,6 % menej ako celoslovenský priemer zalesnenia (41 %). Prevládajú listnaté stromy, najmä buk.

TOKAJ AKO VINOHRADNÍČKA OBLASŤ

Jedinečnosť regiónu Tokaj z hľadiska trvalej udržateľnosti pre vinohradníctvo spočíva v harmónii medzi klimatickými podmienkami a pôdou

Blízke vodné zdroje, zvýšená vlhkosť vzduchu a hmly, ktoré sa tu veľmi často vyskytujú, prispievajú k vytváraniu ideálnych podmienok na pestovanie viniča hroznorodého. Horniny, ktoré sa nachádzajú v pôdach na zemplínskych pahorkoch, sú zväčša kyslej povahy. Vinohrady sa väčšinou rozkladajú v strednej a hornej polovici svahu v kamenistých a tufových pôdach. Práve tieto pôdy vytvárajú priaznivé tepelné pomery pre tokajské odrody viniča počas klimatických výkyvov vo dne a v noci. Ich výhodou je, že počas dňa absorbujú teplo slnečných lúčov, ktoré v noci sála a vyrovnáva tepelné rozdiely medzi jednotlivými časťami dňa. Tým sa urýchľuje dozrievanie hrozna a vznikajú priaznivé pomery na vytváranie buketných a aromatických látok v tokajskom víne.

K jedinečnosti tohto regiónu prispievajú aj ľudia, ktorí zaviedli špeciálne technológie na pestovanie hrozna. Roky praxe v pestovaní hrozna viedli k vyšľachteniu niekoľkých odrôd hrozna, ktoré sú dokonale prispôbené svojmu prostrediu: **Furmint, Lipovina, Muškát žltý a Zeta**. A práve z týchto odrôd hrozna sa vyrába jedinečné **tokajské víno***.

*V zmysle zákona č. 182/2005 Z. z. o vinohradníctve a vinárstve možno pri zakladaní vinohradov a nahrádzaní vyhynutých krov vo vinohradníckej oblasti Tokaj vysadiť len viničové sadenice odrôd Furmint, Lipovina, Muškát žltý a Zeta. Tokajské víno možno uvádzať na trh, iba ak bolo vyrobené výlučne z hrozna odrôd Furmint, Lipovina, Muškát žltý a Zeta.

Iba tieto odrody sú schopné ušľachtilého prezrievania a tvorby cibéb. Sú pestované na teplých svahoch, kde sa urýchľuje dozrievanie a vznikajú priaznivé podmienky na vytváranie buketných a aromatických látok vo víne. Tri základné tokajské odrody hrozna majú tú vlastnosť, že v priebehu dlhej, teplej jesene sa pri neskorých zberoch za pomoci **plesne Botrytis cinerea Persoon** vytvárajú hrozienka – cibéby, ktoré sú základom pri výrobe tokajských výberov. Tieto tri základné odrody musia byť zastúpené v tokajskom víne v určitom pomere. **Základnou tokajskou odrodou hrozna je Furmint, ktorého podiel na výrobe tokajského vína je 65 %, druhou tokajskou odrodou je Lipovina, ktorá je vo víne zastúpená podielom 25 % a ďalšou tokajskou odrodou hrozna je Muškát žltý, ktorý sa na výrobe tokajského vína zúčastňuje približne 10 % podielom.** Je známe, že výroba tokajských vín je založená na oxidatívnej technológii už od samotného zberu a spracovania hrozna. Začína sa to prezrievaním hrozna, vyberaním cibéb, nakvášaním rmutu a vylúhovaním cibéb. Pokračuje oxidáciou mladého vína už v čase jeho vytvárania sa a končí niekoľkoročným zrením v drevených sudoch. Klasická výroba tokajských vín je založená na dlhoročnej pozvoľnej oxidácií vín v malých (136 – 250 l) dubových sudoch, v hlbokých tufových pivniciach, pri stálej teplote 10 – 12 °C, vysokej vlhkosti vzduchu 88 – 95 % a za pôsobenia pivničnej plesne *Cladosporium cellare*. Tým sa vytvárajú priaznivé podmienky na dlhodobé zrenie vína.

Celá receptúra zrenia tokajského vína je tajomstvom pivničných majstrov, ktorí si toto tajomstvo dosiahnutia čo najvyššej kvality kráľovského moku veľmi svedomito chránia. Tieto recepty sa dedia z pokolenia na pokolenie a predstavujú tajomstvo, ktoré prináša jedinečnosť tokajského vína.

CHRÁNENÉ OBLASTI A ÚZEMIA NATURA 2000

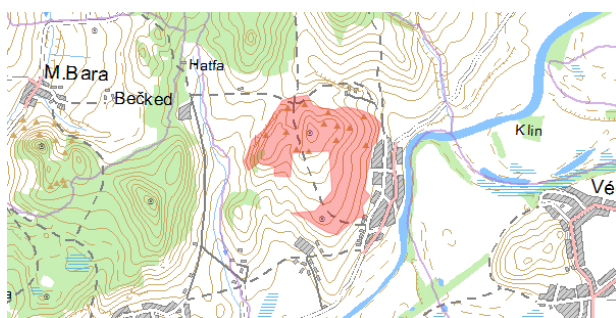
V regióne Tokaj sa nachádza niekoľko oblastí s výskytom vzácnych druhov fauny a flóry, ktoré sa stali dôvodom na zachovanie a ochranu týchto oblastí. Výskyt jedinečnej fauny a flóry je daný výnimočnými geologickými, pôdnymi a klimatickými pomermi, ktoré sú charakteristické pre región Tokaj.

Chránená krajinná oblasť Latorica

Chránená krajinná oblasť Latorica je chráneným územím nízinného typu s aluviálnymi lúkami, ktorá sa rozprestiera na toku riek Latorica, Bodrog a Ondava. Na juhozápade toto územie zaberá južnú časť Zemplínskych vrchov. Celková rozloha tejto chránenej oblasti je 23 198 ha. Vyskytujú sa tu nasledujúce vzácne ohrozené rastliny: *Aldrovanda vesiculosa* L., *Armoracia macrocarpa*, *Cardamine parviflora*, *Nuphar lutea*, *Nymphaea Alba* L, *Trapa natans*, *Stratiotes aloides* L., *Beckmania eruciformis* a iné. Faunu tvoria: korytnačka močiarna, netopier obyčajný, modlivka zelená, koník stepný, beluša malá, volavka purpurová, kormorán veľký, orliak morský, kúdelníčka lužná, a iné. V roku 1993 bola Chránená krajinná oblasť Latorica zapísaná do zoznamu Rámsarských lokalít majúcich medzinárodný význam [Rámsarský dohovor (Dohovor o mokradiach majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva) je medzinárodná zmluva na ochranu a trvalú udržateľnosť mokradí].

Národná prírodná rezervácia Kašvár

Národná prírodná rezervácia Kašvár bola vyhlásená v roku 1953. Nachádza sa v katastrálnom území obce Ladmovce a rozprestiera sa na úpätí východnej časti Zemplínskych vrchov. Je súčasťou Chránenej krajinnnej oblasti Latorica. Bola vyhlásená na ochranu vzácnej vápnomilnej a xerothermnej flóry a teplomilných spoločenstiev fauny. Sú tu zastúpené ojedinelé druhy rastlín a živočíchov.

Chránený areál Boršiansky les

Účelom a hlavným dôvodom vyhlásenia Chráneného areálu Boršiansky les je ochrana biotopu európskeho významu: vrbovo-topoľové nízinné lužné lesy v blízkosti rieky Bodrog, ktoré sú domovom druhov živočíchov európskeho významu: roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), korýtko riečne (*Unio crassus*) a kunka červenobruchá (*Bombina bombina*). Toto územie je chránené od roku 2009.

Územia Natura 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je ochrana prírodného dedičstva a zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov. NATURA 2000 obsahuje 2 typy území:

- Územia osobitnej ochrany (ÚOO) vyhlásené na základe tzv. smernice o vtákoch. V zmysle slovenských právnych predpisov sú to **chránené vtáacie územia**.
- Osobitne chránené územia (OCHÚ) vyhlásené na základe tzv. smernice o biotopoch. V zmysle slovenských právnych predpisov sú to **územia európskeho významu**.

CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIA

Chránené vtáacie územie Medzibodrožie

Toto územie osobitnej ochrany pokrýva 35 745 ha regiónu Tokaj, rozprestierajúc sa na katastrálnom území nasledujúcich obcí: Zemplín, Ladmovce, Viničky a Borša.

Medzibodrožie je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie nasledujúcich druhov: chochlačka bielooká (*Aythya nyroca*), haja tmavá (*Milvus migrans*), kaňa popolavá (*Circus pygargus*), rybár čierny (*Chlidonias niger*), volavka striebřistá (*Egretta garzetta*), volavka biela (*Egretta alba*), chriaštel' malý (*Porzana parva*), volavka purpurová (*Ardea purpurea*), bučiak trst'ový (*Botaurus stellaris*), rybár bahenný (*Chlidonias hybridus*), bučiačik močiarny (*Ixobrychus minutus*), ľabtuška poľná (*Anthus campestris*), kaňa močiarna (*Circus aeruginosus*), bocian biely (*Ciconia ciconia*), bučiak nočný (*Nycticorax nycticorax*), strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*) a jedným z piatich pre hniezdenie druhov: výrik lesný (*Otus scops*), kalužiak červenonohý (*Tringa totanus*), kačica chrapľavá (*Anas querquedula*) a včelárik zlatý (*Merops apiaster*). Hniezdi tu 1 % národnej populácie druhov: rybárik riečny (*Alcedo atthis*), včelár lesný (*Pernis apivorus*) d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), škovránok stromový (*Lullula arborea*), d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), chriaštel' poľný (*Crex crex*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), muchárik bielokrky

(Ficedula albicollis), pipíška chochlatá (Galerida cristata), krutihlav hnedý (Jynx torquilla), prepelica poľná (Coturnix coturnix), muchár sivý (Muscicapa striata), brehuľa hnedá (Riparia riparia), hrdlička poľná (Streptopelia turtur), prhľaviar čiernohlavý (Saxicola torquata) a strakoš kolesár (Lanius minor).

ÚZEMIA EURÓPSKEHO VÝZNAMU

Národný zoznam navrhovaných území európskeho významu na Slovensku bol vydaný vo výnose Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004.

Kováčske lúky

Toto územie má rozlohu 148 ha a leží na katastrálnom území obcí Borša a Klin nad Bodrogom. Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: vrbovo-topoľové a jelšové lesy, stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín a aluviálne lúky.

Ladmovské vápence

Toto územie má rozlohu 337,7 ha a leží na katastrálnom území obce Ladmovce. Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: teplomilné panónske dubové lesy, suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty a xerothermné kroviny na vápnitom podloží.

Boršiansky les

Biotopy a druhy, ktoré sú predmetom ochrany: lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy a živočíšne druhy európskeho významu. Jeho rozloha je 7,4 ha a leží na katastrálnom území obce Borša.

Bodrog

Rieka Bodrog, ktorá vzniká sútokom riek Latorice a Ondavy (neďaleko obce Ladmovce), preteká cez územie obcí: Borša, Klin nad Bodrogom, Ladmovce, Nová Vieska pri Bodrogu, Streda nad Bodrogom, Věč, Viničky a Zemplín. Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy, nížinné vodné toky so svojou faunou a flórou.

Latorica

Regiónom Tokaj sčasti preteká aj rieka Latorica (na katastrálnom území obce Zemplín). Aj táto rieka je na zozname chránených území európskeho významu.

CHRÁNENÉ ÚZEMIA

Podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane prírody a krajiny rozlišujeme šesť kategórií osobitne chránených častí prírody a krajiny. Jednu z týchto kategórií predstavujú chránené územia, medzi ktoré patria menšie územia s výskytom ohrozených druhov rastlín, živočíchov alebo prírodných zdrojov. Chránené sú najmä na účely vzdelávania. V regióne Tokaj sa nachádza vinohradnícky kopec Borsuk, zvláštny kvôli svojej vulkanickej tufovej pôde a teplomilnej vegetácii. Nájdete tu napríklad Galeopsis segetum, Inula helenium L., Onosma Tornensis a Artemisia absinthium.

2.2. KULTÚRNE A HISTORICKÉ DEDIČSTVO

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky eviduje v rámci regiónu Tokaj 15 národných kultúrnych pamiatok. Patria medzi ne jedinečné kostoly, hrady a pivnice.

Prehľad národných kultúrnych pamiatok v obciach v rámci regiónu Tokaj

Na základe registra nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok

BARA	Malá Bara – románsky kostol z polovice 13. storočia
BORŠA	Kaštieľ – rodisko Františka Rákócziho II. z 2. polovice 16. storočia
	Reformovaný kostol pôvodne románskeho slohu z polovice 13. storočia
ČERNOCHOV	Klasicistický kostol reformovanej kresťanskej cirkvi z roku 1793 s vežou z 19. storočia
MALÁ TRŇA	Renesančný reformovaný kostol vybudovaný v roku 1656 na základoch staršieho gotického kostola
	Tokajské tufové pivnice z 15. a 16. storočia
SLOVENSKÉ NOVÉ MESTO	Kostol sv. Štefana – rímsko-katolícky kostol postavený v prvej polovici 19. storočia v klasicistickom slohu
VELKÁ TRŇA	32 tokajských tufových pivníc z 15. storočia
	Reformovaný kostol pôvodne románskeho slohu z polovice 13. storočia
VINIČKY	Kaplnka sv. Jozefa – rímsko-katolícka kaplnka z 18. storočia, pôvodne postavená v barokovom slohu
	Súbor vínných pivníc zo 16. storočia
	Železný most na rieke Bodrog
ZEMPLÍN	Župný dom z roku 1668
	Gréckokatolícky chrám Nanebovzatia Presvätej Bohorodičky z 19. storočia
	Reformovaný kostol so zachovaným gotickým pôdorysom zo 14. storočia

PODUJATIA

Tokajská oblasť je známa svojimi **podujatiami**, ktoré sa vyznačujú vysokou návštevnosťou a sú veľmi obľúbené vďaka tradične dobrej organizácii, bohatému programu a najmä neformálnej atmosfére. Integrovaný charakter takýchto podujatí je evidentný. Prispievajú k lepšiemu porozumeniu a koordinácii činností v oblasti služieb cestovného ruchu v rámci regiónu Tokaj. Ponúkajú príležitosť prezentovať miestnym obyvateľom a návštevníkom z okolia a zahraničia tradície, zvyky a bohatý ľudský potenciál. Väčšina podujatí je financovaná zo spoločných fondov: fondov na rozvoj vidieka, súkromných fondov a fondov tretieho sektora. Organizátormi podujatí sú obecné úrady v spolupráci s občianskymi združeniami a vinárskymi podnikmi. Dôležitú úlohu pri organizovaní kultúrnych podujatí zohráva Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov.

Prehľad tradičných podujatí v obciach regiónu Tokaj.

Február	<p>Názov podujatia: Súťaž v strihaní viniča Dátum podujatia: február 2011 Opis podujatia: tradičná súťaž v strihaní viniča Miesto podujatia: Viničky Organizátor: Stredná odborná škola vinársko-ovocinárska</p>
Apríl	<p>Názov podujatia: Stavanie mája v Malej Trni Dátum podujatia: 30. apríl 2011 Opis podujatia: autentické ukážky zvykov a tradícií súvisiacich so stavaním mája Miesto podujatia: medzipivničný priestor Malá Trňa Organizátor: Obec Malá Trňa, Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov</p>
	<p>Názov podujatia: Stavanie mája v Čerhove Dátum podujatia: 30. apríl 2011 Opis podujatia: autentické ukážky zvykov a tradícií súvisiacich so stavaním mája Miesto podujatia: oddychové centrum Čerhov Organizátor: Obec Malá Trňa, Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov</p>
Máj	<p>Názov podujatia: Tokaj v Európe a Dedovizeň Dátum podujatia: 1. máj 2011 Opis podujatia: prezentácia zvykov, jedál, remesiel, tradícií Slovákov žijúcich v zahraničí. Ochutnávka tokajských vín. Zaujímavé stretnutie Slovákov Európy na hranici s Maďarskom – bez hraníc. Miesto podujatia: Amfiteáter Slovenské Nové Mesto Organizátor: Obec Slovenské Nové Mesto, Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov</p>
	<p>Názov podujatia: Deň sv. Urbana Dátum podujatia: tretí týždeň v máji 2011 Opis podujatia: Prehliadka tokajských pivníc spojená s ochutnávkou vín a tradičných zemplínskych špecialít. Miesto podujatia: Nižná 233, Veľká Trňa Organizátor: Tokaj Regnum</p>
Jún	<p>Názov podujatia: Tokajský festival Dátum podujatia: 26. jún 2011 Opis podujatia: Multižánrový festival na oslavu Tokaja spájajúci rôzne žánre, kultúry, národy a národnosti. „Tokajský expres“ z Košíc do obce Borša. Sprievodné podujatia konajúce sa v ostatných obciach Medzibodrožia. Miesto podujatia: Borša – Rákócziho kaštieľ, Viničky, Ladmovce, Zemplín Organizátor: Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia</p>
Júl	<p>Názov podujatia: Tokajské sakrálné variácie Dátum podujatia: 3. júl 2011 Opis podujatia: Tokaj aj inak. Sakrálné umenie Tokaja – oživenie bodov záujmu – historických pamiatok na Tokajskej vínnej ceste prostredníctvom sakrálnnej hudby, spevu, oživovania kresťanských tradícií, historických divadelných fragmentov na netradičných miestach. Miesto podujatia: Sakrálné historické pamiatky v regióne Tokaj /románsky kostol Veľká Trňa.../ Organizátor: Obec Veľká Trňa, Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov</p>

<p>September</p>	<p>Názov podujatia: Tak še to robilo Dátum podujatia: 23. september 2011 Opis podujatia: Dom tradícií oživa autentickými činnosťami: pečenie chleba v tradičnej peci, ukážky pečenia tradičných tokajských koláčov, ukážky tkania tokajských pokrovcov, ukážka výroby vína. Interaktívna iniciatíva – možnosť zapojenia návštevníkov do týchto činností. Miesto podujatia: Dom tradícií v obci Čerhov Organizátor: Obec Čerhov, Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov</p>
	<p>Názov podujatia: Tokajské vinobranie Dátum podujatia: 23. september 2011 Opis podujatia: Oslava práce vo vinohradoch, široká ponuka aktivít: ochutnávka vín z tokajskej oblasti, tradičných koláčov a iných jedál, prezentácia tradícií, zvykov, folklóru, remesiel, sprievodné športové podujatia, atrakcie pre deti i dospelých. Miesto podujatia: Amfiteáter v obci Čerhov Organizátor: Obec Čerhov, Regionálne vzdelávacie centrum Trebišov</p>
	<p>Názov podujatia: Deň otvorených pivníc Dátum podujatia: posledná sobota v septembri 2011 Opis podujatia: Prehliadka tokajských pivníc spojená s ochutnávkou vín a tradičných zemplínskych špecialít. Miesto podujatia: Nižná 233, Veľká Trňa Organizátor: Tokaj Regnum</p>

2.3. TURISTICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Doprava – prístupnosť

Región Tokaj sa nachádza v juhovýchodnej časti Slovenska. Z administratívneho hľadiska patrí do Košického samosprávneho kraja a okresu Trebišov.

Južná časť regiónu Tokaj leží **na hranici s Maďarskom**. Občania EÚ môžu voľne prekračovať hranicu použitím cestného hraničného priechodu Slovenské Nové Mesto – Sátoraljaújhely na ceste I/79A, chodci a cyklisti prekračujú hranicu cez obec. Hranicu je možné prekročiť aj vlakom. Mimo územia regiónu Tokaj, no zároveň v jeho blízkosti, sa nachádzajú ďalšie pozemné priechody, a to Streda nad Bodrogom – Karos (do 3,5 ton) a Veľký Kamenec – Pácin (do 3,5 ton). Hranicu je možné prekročiť aj po rieke Bodrog.

Cestná doprava

Región Tokaj obsluhujú tri hlavné cestné dopravné osi: vo východozápadnom smere je to cesta I/50 (Košice – Michalovce), pozdĺžna severojužná dopravná os tvorená cestou I/ 79 v trase Vranov nad Topľou - Hriadky - Trebišov - Slovenské Nové Mesto - Kráľovský Chlmec - Čierna nad Tisou – Štátna hranica SR/ UA Južná časť regiónu je napojená cestou II/552 v trase Košice – Slanec – Zemplínsky Klečenov – Zemplínske Jastrabie – smer Veľké Kapušany. Cez dané územie priamo prechádza iba jedna cesta I. triedy (I/79), ostatné cesty patria do kategórie ciest III. triedy. Okrem 13,1 km (najmä križovatky), ktoré patria do pôsobnosti orgánov štátnej správy, sú tunajšie cesty v správe obcí.

Riečna doprava

Rieka Bodrog o celkovej dĺžke 64,8 km (z toho 15 km na slovenskej strane) vzniká **sútokom riek Ondava a Latorica pri obci Zemplín**. Je pravým prítokom rieky Tisa. Hranicu s Maďarskom prekračuje blízko obcí Klin nad Bodrogom (najnižšie položené miesto Slovenska 94,3 m n. m.) a Borša. Rieka Bodrog je jedinou východoslovenskou vodnou cestou (t. j. splavná väčšími motorovými osobnými a nákladnými loďami). Podľa vodného stavu dosahuje hĺbku min. 230 cm a max. 510 cm a jej šírka je 30 m. V obci Ladmovce sa nachádza nákladný prístav, ktorý by sa mohol využívať aj na účely cestovného ruchu. V súčasnosti najvyužívanejší je **prístav v obci Streda nad Bodrogom** v bezprostrednom susedstve obce Viničky. Rieka Bodrog je splavná aj pri najnižšom vodnom stave od Stredy nad Bodrogom až do obce Tokaj (Maďarsko), kde sa vlieva do Tisy.

Železničná doprava

Cez región prechádza železničná trať č. 190. V regióne Tokaj sa nachádza iba niekoľko železničných staníc (zastávok) (Čerhov, Slovenské Nové Mesto a Borša). Denné spojenie zabezpečujú osobné vlaky (č. 8801,8831, 8803, 8805, 8807 a 8809), ktoré premávajú 6-krát denne. Premáva tu aj jeden zrýchlený vlak – č. 1965, a to 1-krát denne.

Autobusová doprava

Verejnú dopravu v regióne zabezpečuje spoločnosť SAD Michalovce. Dopravné spojenie je zabezpečované šiestimi prímestskými linkami a jednou diaľkovou linkou.

Ostatné druhy verejnej dopravy

Najbližšie letisko sa nachádza v Košiciach (vzdialené približne 70 –75 km). Letisko Košice je druhé najväčšie letisko na Slovensku, ktoré prevádzkuje pravidelné linky, so štatútom medzinárodného letiska (Košice International Airport) v Schengenskom priestore Európskej únie. V regióne sa nachádza aj poľnohospodárske letisko v obci Slovenské Nové Mesto.

Cyklotrasy

Cez región prechádza medzinárodná turistická trasa EB (Eisenbach-Budapešť) na ktorej leží Slovenské Nové Mesto, Malá Trňa, Veľká Trňa vrátane prepojenia na západ – Slanské vrchy, jazero Izra a Košice.

Cyklistické trasy spájajúce región Tokaj s ostatnými oblasťami:

- MTB cyklomagistrála Alžbeta, ktorá vedie Slanskými vrchmi s napojením na Dolnozemplínsku cyklomagistrálu od jazera Veľká Izra,
- Borša – Satorajuhely (HU),
- Michaľany – Felsőregmec (HU) – novo vybudované prepojenie na maďarskej strane; na Slovenskej strane chýba značenie
- Zemplín – Trebišov – možné pokračovanie zelenej cyklotrasy.

Regiónu Tokaj v súčasnosti chýba základná infraštruktúra pre návštevníkov, a to jednak chodcov a jednak cyklistov. Na Slovensku sú cyklisti nútení využívať existujúce cestné komunikácie, lesné cesty a akékoľvek iné cesty, pretože počet cyklistických trás je veľmi obmedzený.

Ubytovanie

V regióne Tokaj sú k dispozícii **tri rôzne druhy ubytovania** s celkovou kapacitou 250 lôžok:

- chaty (Hatfa, Malá Trňa, Veľká Trňa) alebo hostely (Slovenské Nové Mesto, Viničky);
- rodinné penzióny (Malá Trňa, Veľká Trňa, Viničky);
- ubytovanie v súkromí (Malá Trňa).

V blízkosti regiónu je k dispozícii mnoho ďalších možností ubytovania, najmä penzióny, menej možností ubytovania v súkromí.

Reštaurácie

V regióne sa nachádzajú dve reštaurácie, ktoré sú otvorené denne – vo Viničkách a Slovenskom Novom Meste. Ostatné reštaurácie sú otvorené iba na objednanie.

Bankové, poštové a internetové služby

Pokiaľ ide o infraštruktúru v oblasti poisťovníctva a bankovníctva, v regióne Tokaj sa nenachádza žiadna poisťovňa, komerčná banka ani zahraničná banka. Obyvatelia týchto obcí nemajú k dispozícii ani bankomaty. Všetky tieto služby sú dostupné iba v meste Trebišov. Poštové služby sú poskytované v obciach Borša, Čerhov, Ladmovce, Slovenské Nové Mesto a Veľká Trňa.

Zdravotná starostlivosť

V zdravotnej starostlivosti zohráva dôležitú úlohu Slovenské Nové Mesto. V tejto obci je okrem samostatnej stomatologickej ambulancie k dispozícii aj zariadenie rýchlej zdravotníckej pomoci. Na území regiónu sa nenachádza žiadna lekáreň. Takmer komplexná zdravotná starostlivosť pre obce v regióne Tokaj je poskytovaná v meste Trebišov.

Obce regiónu Tokaj a ich úloha v cestovnom ruchu

Obce v regióne si postupne uvedomujú potenciál svojho regiónu a postupne mobilizujú svojich obyvateľov, podnikateľov a zároveň seba navzájom k vyššej aktivite a angažovanosti v cestovnom ruchu. K dnešnému dňu ide hlavne o nasledujúce aktivity: organizovanie a spoluorganizovanie podujatí, získavanie a využívanie rôznych zdrojov na realizáciu rozvojových projektov, získavanie, spracovávanie a poskytovanie informácií v oblasti cestovného ruchu, propagácia atrakcií, prezentácia regiónu na výstavách a veľtrhoch, medziregionálna a zahraničná spolupráca, poskytovanie poradenstva a metodickej pomoci v oblasti cestovného ruchu a regionálneho rozvoja, zriaďovanie obecných múzeí, spoločenských priestranstiev a oddychových zón, výstavba a značenie cyklotrás a cyklochodníkov, realizácia priestorového informačného značenia. Mnohé obce chcú podporovať rozvoj základnej infraštruktúry cestovného ruchu, a to napríklad poskytovaním ubytovania z vlastných kapacít alebo ako sprostredkovatelia.

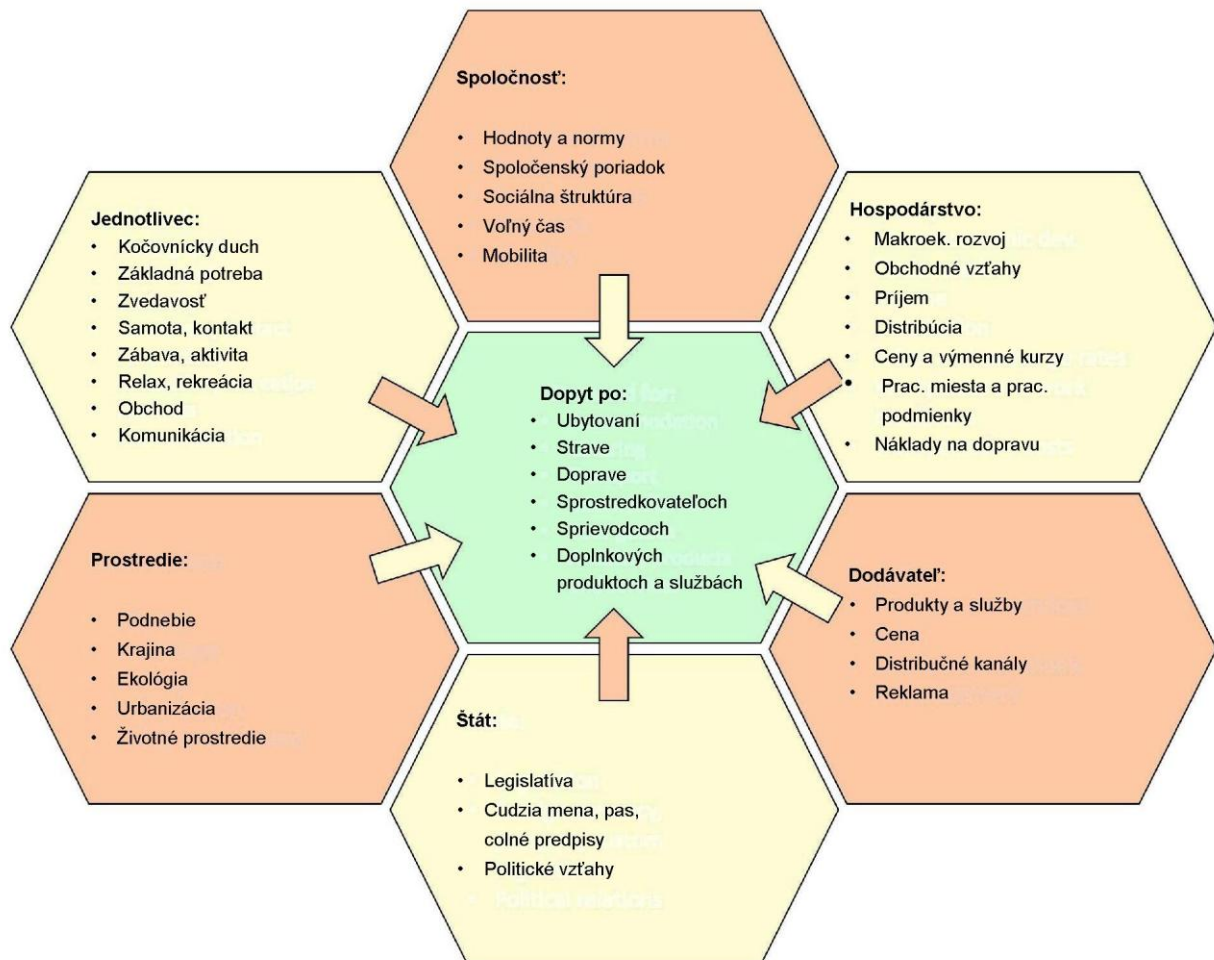
V regióne Tokaj má každá z 10 obcí vlastný obecný úrad.

Občianske združenia

V regióne Tokaj je vedených 30 občianskych združení, z ktorých väčšina pôsobí aktívne. Občianske združenia sú väčšinou sústredené v Malej Trni. Medzi hlavné oblasti ich pôsobenia patrí šport (futbal), vinohradnícke a vinárske činnosti so zameraním na rozvoj cestovného ruchu v regióne.

2.4. DOPYT V CESTOVNOM RUCHU

Na vytváranie zaujímavých a obchodovateľných produktov cestovného ruchu je nutné poznať **faktory ovplyvňujúce dopyt v cestovnom ruchu** a zohľadniť ich v podnikateľských činnostiach a v marketingu:

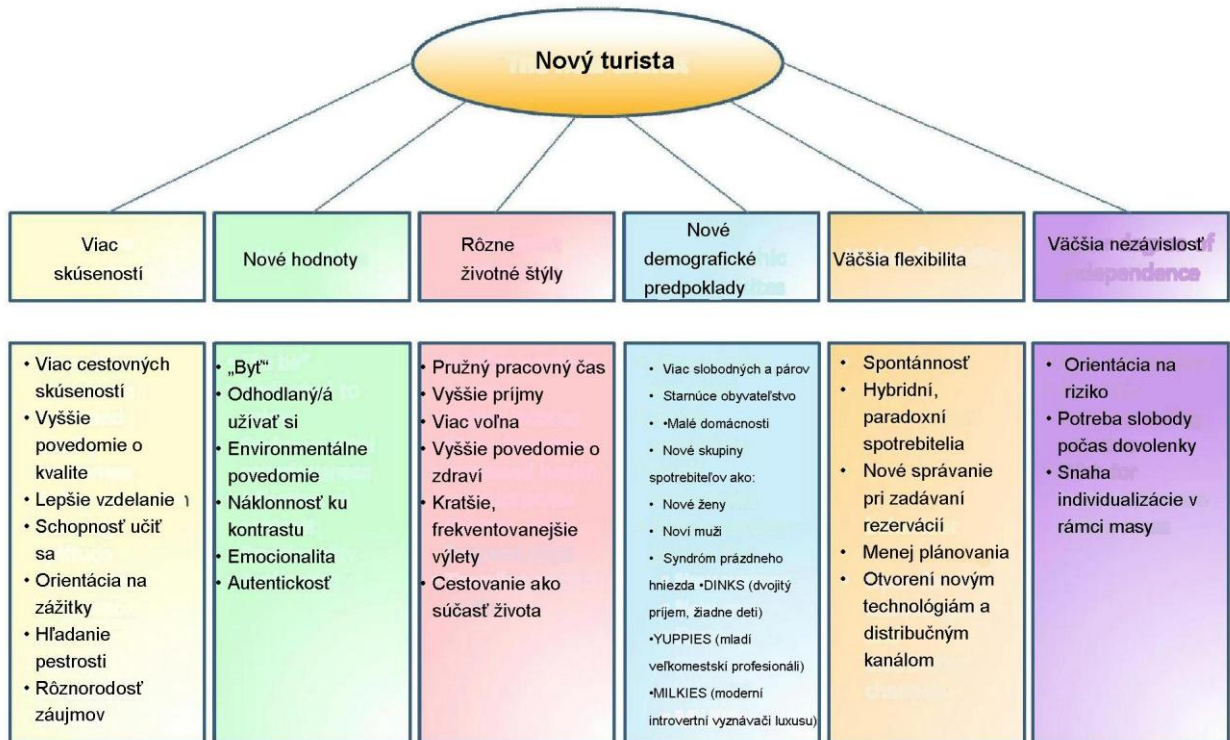
Zdroj: Freyer in Hinterholzer and Jooss: *Social Media Marketing und - Management im Tourismus*, 2013, s. 40

Okrem toho je potrebné rozumieť globálnym trendom formujúcim dopyt v cestovnom ruchu.

Medzi kľúčové trendy patrí:

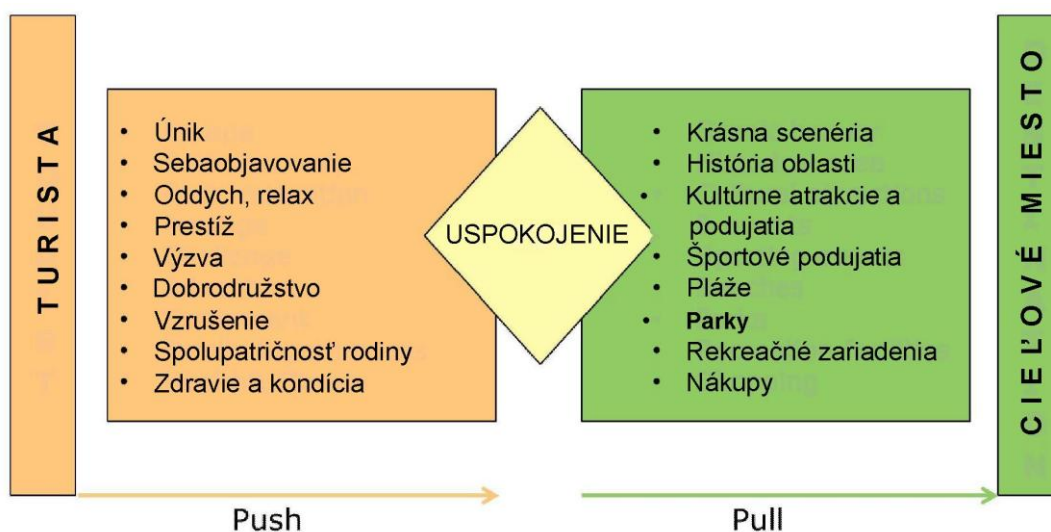
- Globalizácia
- Vzostup nízkonákladových prepravcov / lacnejšia doprava a lepšia prístupnosť
- Starnúca generácia a dlhšia stredná dĺžka života
- Zmeny v zložení domácnosti
- Lokalizácia obyvateľstva a veľká miera medzinárodnej migrácie
- Vyššia prosperita a prístup k práci, voľnému času a turizmu
- Nové etické hodnoty a postoje
- Nové technológie
- Fragmentácia záujmov

Z trendov, motivácií a ovplyvňujúcich faktorov je možné odvodiť a definovať ďalšiu verziu tzv. nového turistu:

Zdroj: Poon, 1993, s. 114ff, upravené v Bieger, 2008, s. 14

Chápajúc všetky tieto nové prvky vo vývoji a celkový kontext sa región Tokaj nesmie sústreďovať výlučne na vlastné, vnútorné zdroje, nápady a ciele, a musí sa stotožniť s trendmi, ktoré nie sú ovplyvniteľné regiónom a jeho aktérmi. Celkovým cieľom cestovného ruchu je dosahovať ideálne a maximálne zladenie medzi turistom a jeho motiváciou (tzv. Push – faktory „vytláčajúce“ človeka z miesta bydliska) na jednej strane, a ponukou a aktivitami cieľového miesta (tzv. Pull – faktory priťahujúce turistu do danej destinácie) na strane druhej.

Všetky tieto poznatky je potrebné aplikovať na región Tokaj, ktorý predstavuje nové cieľové miesto spĺňajúce očakávania turistov. Avšak k dnešnému dňu žiaľ máme len veľmi obmedzené množstvo údajov o návštevníkoch regiónu Tokaj. Na základe údajov z prieskumu uskutočneného v regióne Tokaj vieme, že:

Návštevníci prichádzajúci do regiónu tu ostanú maximálne 1 deň (viac ako 70 % našich súčasných návštevníkov).

Účelom ich návštevy je najmä nákup/ochutnávanie vín, pričom návštevníci idú priamo do vínnych pivníc. Je tu nedostatok informácií/propagácie ďalších turistických atrakcií a nedostatok ubytovacích kapacít, stravovacích a iných služieb, vďaka ktorým by mohli ostať dlhšie.

Návštevníci, ktorí prichádzajú do regiónu, sú väčšinou zo vzdialenejších oblastí (viac ako 50 km) a ich cieľom je hlavne ochutnávanie/nákup tokajských vín.

Dá sa predpokladať, že ich ďalšou zastávkou bude maďarská časť oblasti Tokaj, a to najmä kvôli lepším službám poskytovaným v Maďarsku.

67 % návštevníkov sú Slováci, 23 % Maďari. Česi a Ukrajinci sú zastúpení len veľmi malým počtom návštevníkov. **Väčšina návštevníkov je v produktívnom veku (25 – 62).** Seniori a mladšie skupiny sú v menšinovom zastúpení.

Väčšinu návštevníkov regiónu Tokaj tvoria muži. Súvisí to predovšetkým s ochutnávaním vín vo Vinohradníckej oblasti Tokaj, ktoré je ešte stále typickejšie pre mužov ako pre ženy. Skôr ako rodiny s deťmi (21 %) sú medzi návštevníkmi väčšinou zastúpené skupiny priateľov (72 %). Úzko to súvisí s firemnými akciami (teambuilding) organizovanými v regióne Tokaj. Ľudia sem cestujú väčšinou autom, a nie vlakom (nedostatočné pokrytie). Počet rodín je stále nízky, pretože vínne pivnice a celý turistický región neponúkajú programy pre deti, kým sú ich rodičia na prehliadke spojenj s ochutnávkou vín.

Návštevníci sem prichádzajú najmä v lete a na jeseň. V zime a na jar je región Tokaj takmer prázdny (bez návštevníkov).

Ľudia prichádzajú do regiónu Tokaj v 5- alebo viacčlenných skupinách, jednotlivci prichádzajúci do regiónu sa vyskytujú veľmi zriedkavo.

63 % návštevníkov prichádza do regiónu na základe odporúčania rodiny alebo priateľov. Cestovné kancelárie v cestovnom ruchu v rámci regiónu Tokaj nepôsobia (pretože Vinohradnícku oblasť Tokaj zvyčajne vôbec nepoznajú alebo nevedia, aké argumenty majú použiť, aby svoji klientov presvedčili o tom, že tento región sa oplatí navštíviť). Mnohí návštevníci (33 %) sem prichádzajú individuálne, na základe informácií z internetu.

Podnikateľský plán a marketingový plán, ktorý sa vypracuje v období medzi jeseňou 2014 a jarou 2015, sa bude podrobne zaoberať profilom návštevníka regiónu Tokaj, trhovými vplyvmi a trhovým potenciálom vo vzťahu k rôznym prírodno-kultúrnym trhovým segmentom v regióne Tokaj.

3. SWOT ANALÝZA

SILNÉ STRÁNKY

Región medzinárodne známy vďaka jedinečnému tokajskému vínu

Výnimočné hmotné a nehmotné kultúrne a historické dedičstvo

Rôznorodosť a bohatstvo živočíchov a rastlín európskeho významu

SLABÉ STRÁNKY

Zaostalosť regiónu

Len jeden produkt cestovného ruchu (víno)

Málo rozvinuté služby (ubytovacie, stravovacie, sprievodcovské služby, atď.)

Nízka úroveň vzdelania obyvateľov regiónu Tokaj (iba 4 % s vysokoškolským vzdelaním)

Neexistujúci jednotný navigačný a informačný systém pre návštevníkov

Nedostatočná podpora rozvoja malého a stredného podnikania

Nedostatočné zručnosti v riadení územného rozvoja

SWOT REGIÓNU TOKAJ

OHROZENIA

Nedostatočná finančná podpora produktových nápadov, inovácií a infraštruktúry cestovného ruchu

Nedostatočná legislatívna úprava

Nedostatočná propagácia a marketing

Chýbajúca inštitucionálna a organizačná štruktúra cestovného ruchu (chýbajúce organizácie destinačného manažmentu)

Nepriaznivé demografické podmienky – starnúce obyvateľstvo

Migrácia mladých ľudí za prácou, odliv vzdelaných ľudí preč z regiónu

PRÍLEŽITOSTI

Vytváranie produktov a služieb podľa trendov v cestovnom ruchu 21. storočia (UNWTO)

Využívanie miestnych zdrojov (prírodných, ľudských, kultúrnych a historických)

Vytváranie fondov na uvádzanie produktov cestovného ruchu na trh

Záujem obyvateľov regiónu o vzdelanie v profesiách, ktoré môžu prispieť k rozvoju cestovného ruchu

Spolupráca s partnermi/priemyslom cestovného ruchu v maďarskej časti regiónu Tokaj

Blízkosť aglomerácie – mesta Košice, ktoré je druhým najväčším mestom na Slovensku (50 km)

Sieť kontaktov s externými odborníkmi v oblasti cestovného ruchu – možnosť jej posilnenia a profitovania z nej

4 HLAVNÉ CIELE REGIÓNU TOKAJ

Na naplnenie úspešnej vízie regiónu Tokaj je nutné sústrediť sa na hlavné ciele regiónu, ktoré je možné dosiahnuť v čo najkratšom čase a ktoré môžu zvýšiť povedomie o turistickom regióne Tokaj a zaistiť pre neho ekonomické prínosy. Navrhujeme štyri ciele, ktoré dopĺňajú vinársky charakter regiónu a ktoré spočívajú v rozšírení ponuky produktov a služieb s cieľom predstaviť verejnosti región Tokaj v novom šate ako „skutočný turistický“ región.

1. TOKAJ NA TURISTICKEJ MAPE EURÓPY – TOKAJ AKO ZNAČKA NAJMENŠEJ A NAJPÔVABNEJŠEJ VINÁRSKEJ DESTINÁCIE V EURÓPE

Región ponúka jedinečný produkt – vína – ktoré návštevník nenájde nikde inde. Región Tokaj je známy nielen ako synonymum kvalitného a jedinečného vína, ale aj ako ideálne miesto na trávenie aktívnej dovolenky plnej zážitkov. Značka regiónu spočíva v jej príbehu odvíjajúcom sa spolu s históriou tohto regiónu a ľudia, ktorí tu žijú, sú na svoj región hrdí. Región má osobitú značku s vhodným logom, označením a sloganom na podporu postupného a plánovaného marketingu nielen doma, ale aj v zahraničí, opierajúc sa o kvalitne pripravenú a cielenú reklamu.

2. VITAJTE V TOKAJSKÝCH PIVNICIACH – TOKAJ MÁ NAJLEPŠÍ ORGANIZOVANÝ VÍNNY TURIZMUS

Región Tokaj sa stal povestným pre organizovanie vinárskych podujatí, ktoré sa konajú v pravidelných intervaloch počas celého roka (okrem vína je k dispozícii rozšírená ponuka produktov a služieb). Pravidelné podujatia sa stali súčasťou ponuky mnohých cestovných kancelárií a vinári sa tešia zákazníkom a zvýšenému predaju vína. Do cestovného ruchu investujú viac ako za predchádzajúce roky.

3. JEDINEČNÉ HMOTNÉ A NEHMOTNÉ KULTÚRNE A HISTORICKÉ DEDIČSTVO

Najväčšej slávy a ocenenia sa tokajskému vínu dostalo na kráľovskom dvore kráľa Ľudovíta XIV. (1638 – 1715), kde získalo titul „VINUM REGUM – REX VINORUM“, t. j. „VÍNO KRÁĽOV A KRÁĽ VÍN“. Aj keď je história pestovania viniča v regióne Tokaj oveľa staršia, jej začiatky sa datujú do obdobia vpádov Rimanov do Panónie (3. storočie n. l.). Jedným zo skvostov regiónu sú historické tokajské vínne pivnice vybudované v 15. až 16. storočí ([zdroj: Juraj Žadanský: História a súčasnosť tokajského vína, 2009](#)).

4. OBJAVOVANIE TOKAJSKÝCH VINÍC NA BICYKLI – TOKAJ NAJLEPŠÍ V PONUKE CYKLOTRÁS

Aj keď sú cesty a trasy pre cyklistov v regióne Tokaj pomerne krátke, sú dobre značené, vybavené miestami na oddych a občerstvenie a informačnými tabuľami vysvetľujúcimi históriu regiónu a tajomstvá pestovania viniča a výroby vína. Počas sezóny a cez víkendy sú pre turistov otvorené stánky na ochutnávky vín. Informácie a mapy sú dostupné v informačných kanceláriách, vo všetkých informačných strediskách, u poskytovateľov služieb a na internete.

4. VÍZIA PRE TOKAJ 2014-2023

Cieľom vízie je jednoduchým a výstižným spôsobom definovať úroveň, ktorú je treba v regióne Tokaj dosiahnuť do roku 2023 a dosiahnutie ktorej môže výrazne prispieť k zlepšeniu kvality života miestnych obyvateľov.

Vízia pre región Tokaj je založená na rozvoji tohto regiónu ako vinárskej oblasti, stavajúc na značke Tokaj, ktorá je svetoznáma značkou vína a ktorú je potrebné vyzdvihnúť ako značku typickú pre tento región a využiť jej hodnotu v prospech produktov a služieb ponúkaných návštevníkom.

Táto vízia uvažuje o širších vzťahoch v rámci regiónov Východného Slovenska, Slovenska a v rámci trilaterálneho cezhraničného regiónu: Východné Slovensko, Severovýchodné Maďarsko a západná časť Ukrajiny – Zakarpatská oblasť.

Vízia vychádza zo znalosti súčasných prírodných, ľudských a materiálnych zdrojov, ktoré sú podrobnejšie opísané v Audite regiónu Tokaj, no zároveň je prepojená aj s cieľmi do budúcnosti.

SLOVENSKÝ A MAĎARSKÝ TOKAJ VERZUS EURÓPSKY TOKAJ

2014	2023
Región Tokaj – slovenský a maďarský („rozdelený“)	Jeden európsky región Tokaj (bez hraníc)
<p>Slovenský región Tokaj tvorí severnú časť celého regiónu Tokaj, ktorého 90 % patrí Maďarsku. Vzhľadom na svoju rozlohu a postavenie vo vzťahu k ostatným turistickým atrakciám, službám a zariadeniam a na celkovú viditeľnosť na mape Európy je tento región „zanedbateľne“ malý a – zodpovedajúc tejto skutočnosti – v kontexte cestovného ruchu prehliadaný. Maďarská časť je na zozname Svetového dedičstva UNESCO a na celom svete je prezentovaná ako „kompletný“ región Tokaj, neberúc do úvahy slovenskú časť regiónu.</p> <p><i>Zahrnutie slovenskej časti regiónu Tokaj do zoznamu UNESCO by malo nesmierny vplyv z hľadiska celosvetovej publicity a propagácie cestovného ruchu, aj keď si to bude vyžadovať, aby bola ponuka slovenskej časti regiónu Tokaj minimálne na rovnakej úrovni ako ponuka maďarskej časti.</i></p>	<p>„Tokaj je len jeden.“ Aj na Slovensku, aj v Maďarsku je Tokaj prezentovaný ako <u>región „bez hraníc“</u>, so spoločným marketingom a reklamou na trhu, na turistických mapách prezentovaný ako jeden celok. Konceptcia spoločného regiónu Tokaj je v súlade s presadzovaním <u>cezhraničnej spolupráce medzi regiónmi Európy</u>, ako aj so snahou vytvoriť „Európu regiónov“. Kvalita služieb a rozmanitosť ponúkaných produktov sa výrazne zvýšili.</p> <p><i>Iniciatívu „zlúčenia“ slovenskej a maďarskej časti regiónu Tokaj je možné vnímať ako modelový projekt zameraný na prekonanie zdedených problémov, ktorými je Európa zaťažená. Iniciatívu propagovania a prezentovania spoločného regiónu je potrebné zahrnúť do plánov Košického samosprávneho kraja.</i></p>

REGIÓN TOKAJ – OSTROV (S HRANICAMI) VERZUS PREPOJENÝ A SPOLUPRACUJÚCI REGIÓN TOKAJ

2014	2023
Izolovaný Tokaj – región sám pre seba	Otvorený Tokaj – región s pestrou ponukou služieb
<p>Slovenská časť regiónu Tokaj, ktorú tvoria katastrálne územia siedmich vinohradníckych obcí, je medzi vinohradníckymi oblasťami Slovenska jedinečný a postupne sa mu darí byť čoraz viditeľnejší v Európe a vo svete. Okrem vína však nemá rozvinuté žiadne iné produkty a nedisponuje dostatočnými kapacitami v oblasti základných služieb cestovného ruchu ponúkaných návštevníkom. „Ostrov Tokaj“ je príliš malý na to, aby mohol prijať toľko turistov, koľko by mu umožňoval jeho potenciál.</p> <p><i>Je mimoriadne ťažké odhadnúť potenciál rozvoja cestovného ruchu určitej lokality. Závisí od miery zvyšovania počtu návštevníkov za deň, ubytovacích kapacít, dĺžky pobytu, počtu prenocovaní, percentuálneho využitia lôžok, počtu stravovacích zariadení, atď.</i></p>	<p>Región je turistickou destináciou, kde návštevníci prichádzajú a odchádzajú, akoby to bola koncertná sieň naplnená príjemnými zážitkami. Ponúka komplexné produkty cestovného ruchu a vysoko kvalitné služby. Je ľahko dostupný z blízkych aj vzdialených miest a sú vytvorené partnerstvá so vzdialenými mestami, regiónmi a krajinami nachádzajúcimi sa na historickej <u>Tokajskej obchodnej vínnej ceste</u>, v ktorých často prezentuje svoje vína a iné produkty. <u>Tunajšie cyklistické trasy spájajú región Tokaj so susediacimi regiónmi.</u></p> <p><i>Mestá ležiace na historicky zdokumentovanej obchodnej ceste, ktorá slúžila na vývoz vína do Poľska, Ruska, Vatikánu, Francúzska a iných krajín, predstavujú potenciálne významných marketingových partnerov v procese propagovania tokajských vín a služieb cestovného ruchu regiónu Tokaj.</i></p> <p><i>Je dôležité, aby boli cyklistické trasy prepojené vo všetkých smeroch – smerom na západ s Košicami, smerom na sever s Trebišovom a Širavou, smerom na juh s maďarskou časťou regiónu Tokaj a smerom na východ s oblasťou na rieke Bodrog a s Ukrajinou.</i></p>
Tokaj malých a veľkých výrobcov vína	Tokaj prosperujúcich výrobcov vína
<p>Menší výrobcovia vína sú príliš malí na to, aby sa mohli výrobou vína aj živiť a víno, ktoré vyrobia, je len na ich vlastnú spotrebu. <u>Malí výrobcovia vína</u> sa pomaly strácajú. Počas komunizmu boli súkromní vinohradníci rozmetaní kolektivizáciou. Niektorí z nich prežili len ako menší výrobcovia vína. Napriek tomu však vzniklo niekoľko významných výrobcov, ktorí dnes reprezentujú tokajské víno, ako aj umenie tokajského vinohradníctva. Opozícia malých a veľkých vytvára „mentálny blok“, vedúc k predpokladu, že tí silnejší vždy vyhrávajú a získavajú vplyv nad celou oblasťou, v dôsledku čoho už neostalo žiadne miesto pre tých menších. A to nevytvára dobrú atmosféru na spoluprácu medzi vinohradníkmi.</p> <p><i>Na podporu rozvoja vínneho turizmu v regióne Tokaj a na optimálne využívanie jeho potenciálu bude nevyhnutné identifikovať malých výrobcov vína a motivovať ich, aby sa zapojili do poskytovania služieb pre turistov. Je dôležité vytvárať motivačné programy zamerané na zachovanie miestnych tradičných metód výroby vína.</i></p>	<p>Tokaj sa stal regiónom „prosperujúcich“ vinohradníkov, ktorých vína a služby vytvárajú atraktívne pestrou ponuku typickú pre tento región vína a cestovného ruchu. Veľkí výrobcovia vína si nepochybne vedú dobre, majú prospech z lepšej propagácie a dostupnosti regiónu Tokaj, vďaka ktorým sa zvýšil počet návštevníkov prichádzajúcich do regiónu. Navyiac sa tým vytvoril aj priestor na rozvoj malých výrobcov vína a zvýšila sa celková „vinárska a turistická hodnota“ regiónu. <u>Naliehavá pomoc pre malých výrobcov vína je väčšinou poskytovaná nepriamo.</u></p> <p><i>Najmä vo forme školení zameraných na rodinné ubytovacie služby, vzdelania v oblasti technológií výroby vína a spracovania hrozna. Pre ostatných obyvateľov: znovuobjavenie zabudnutých tradičných produktov a služieb, sprievodcovské služby a jazykové zručnosti.</i></p>

**REGIÓN TOKAJ ZNÁMY SVOJIM VÍNOM VERZUS HARMONICKY SA ROZVÍJAJÚCI REGIÓN TOKAJ
S PESTROU PONUKOU**

2014	2023
„Jednofarebný“, vínný región Tokaj	„Viacfarebný“, turistický región Tokaj
<p>Región Tokaj sa zatiaľ spája iba s vinohradníctvom – návštevníci sem chodia kvôli vínu a s vínom aj odchádzajú. Tokajské vína plne profitujú z popularity značky Tokaj. Značka Tokaj je naozaj silnou značkou, no zároveň je to aj značka spájajúca sa „iba s jednou komoditou“, ktorej <u>chýba komplexný obsah „značky turistickej destinácie“</u>. <u>Súčasná situácia svedčí o tom, že rozsiahly a trvalo udržateľný hospodársky rozvoj regiónu sa touto jednosmerne orientovanou ponukou dosiahnuť nedá – Tokaj potrebuje ďalšie piliere.</u></p> <p><i>Rozvoj regiónu Tokaj ako cieľového miesta cestovného ruchu sa dá zaistiť jedine takým rozvojom, ktorý pomôže „objaviť“ celý región a predávať aj iné produkty a služby v spojení s návštevou tohto regiónu a dlhším pobytom v ňom. Sú to hlavne moderné formy regionálneho cestovného ruchu zameriavajúce sa na miestne osobitosti a autentické prostredie vrátane tradičných remesiel, produktov, kuchyne, zvykov a miestnych legiend a príbehov ústne podávaných alebo zachovaných v písomnej forme.</i></p>	<p>Tokaj je to správne miesto pre turistov, ponúkajúce vysoko kvalitné služby a produkty, turistické balíky a atraktívne experimentálne mixy pre návštevníkov. Zvýšený počet zariadení a atraktívnosť, ako aj následné zvýšenie počtu návštevníkov prichádzajúcich do regiónu predstavujú dynamické faktory ovplyvňujúce jednak štruktúru ponúkaných služieb a jednak ich postupnú diverzifikáciu. Propagácia v rámci rozvoja cestovného ruchu tiež vedie k rozšíreniu klientely vinohradníkov, pričom ide o propagáciu, ktorú by vinohradníci nemohli realizovať sami.</p> <p><i>Ako typický príklad tu môžeme spomenúť cykloturistiku. Výrobcovia vína vnímajú tento druh turistiky ako aktivitu, ktorá pre nich nie je zaujímavá, pretože nevedie priamo k predaju vína. Návštevníci prichádzajúci do regiónu kvôli cyklistike však pre výrobcov vína predstavujú potenciálnych klientov.</i></p>
Chaoticky reagujúci región Tokaj	Región Tokaj rozvíjajúci sa koordinovaným spôsobom
<p>V typicky „chaotickom“ trhovom prostredí reagujú jednak obyvatelia a jednak podnikatelia regiónu Tokaj hlavne na dopyt. Avšak ich jednotlivé aktivity sú podmienené a obmedzené finančnými zdrojmi, ktoré majú k dispozícii. Konkrétne záujmy jednotlivcov v regióne fungujú ako <u>proti sebe pôsobiace sily</u>.</p> <p><i>Obyvatelia pravdepodobne vnímajú potrebu, ako aj príležitosť rozvíjať rôzne formy podnikania súvisiaceho s vinárstvom a službami cestovného ruchu. Regiónu však chýba „sila“ – inštitúcia alebo platforma, ktorú by rešpektovali všetci a ktorá by pomohla koordinovať miestne podnikateľské aktivity.</i></p>	<p>Rôzne skupiny, organizácie a podnikateľské subjekty sú dobre informované o svojich vzájomných zámeroch. V regióne existuje <u>spoločná platforma na výmenu informácií</u>. Väčšie projekty sú koordinované všetkými kľúčovými partnermi, ktorí zároveň zdieľajú a vlastnia regionálnu Víziu pre región Tokaj. Miestne projekty sú prepojené s väčšími projektmi a detailnejšie sa zameriavajú na riešenie miestnych problémov, no zároveň sú v súlade so zámermi regiónu Tokaj, Košického kraja, Slovenska a so zámermi Európskej únie. Regionálny rozvoj je monitorovaný na základe merateľných kritérií a je priebežne hodnotený.</p> <p><i>Spoločná platforma predpokladá inštitucionalizovanú spoluprácu s prijatou spoločnou víziou a spoločnými cieľmi. Má dostatočnú autoritu na integráciu čiastkových projektov.</i></p>

5. STRATÉGIA ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE TOKAJ

Na zvýšenie šance naplnenia Vízie pre Tokaj do roku 2023 sú jednotlivé témy rozdelené do fáz. 1. fáza (2012 – 2015) obsahuje aktivity, ktoré sú súčasťou projektu „TOKAJ JE LEN JEDEN“ podporovaného Programom švajčiarsko-slovenskej spolupráce a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Tieto aktivity sa zameriavajú na úlohy, ktoré sú reálne dosiahnuteľné a ktoré majú potenciál „zvýšiť povedomie“ o zmenách v Tokaji ako regióne cestovného ruchu. S cieľom optimálneho rozvoja vinohradníckej oblasti ako turistickej destinácie obsahujú nasledujúce témy rozšírené portfólio produktov a služieb, vytvárajúc medzi verejnosťou obraz nového, „skutočne turistického“ regiónu Tokaj. Téma vinárstva tu bude vždy prítomná a ako takú ju nie je potrebné zvlášť zdôrazňovať, aj keď budeme stále hovoriť o vínnom turizme.

Ďalšia fáza (2016 – 2023) bude rozdelená na dva smery – **vnútri regiónu Tokaj** – posilnenie (zintenzívnenie) rôznych činností, ktoré budú iniciované miestnymi obyvateľmi a subjektmi na riešenie problémov (uvedených v SWOT analýze). Títo miestni obyvatelia a subjekty boli motivovaní v prvej fáze (aktivitami realizovanými v rámci projektu Tokaj).

Mimo regiónu Tokaj – činnosti budú zamerané na posilnenie spolupráce s maďarskou časťou regiónu Tokaj.

1. fáza naplňovania vízie: 2012 – 2015

Spolupracujúci región Tokaj – dobré vzťahy robia dobrých susedov

Ľudia žijúci v regióne Tokaj sa navzájom poznajú, poznajú svoje vlastné potreby a v harmónii s prírodnými, kultúrnymi, historickými a ľudskými zdrojmi regiónu spolupracujú s cieľom zlepšiť kvalitu svojho života rozšírením a zlepšením portfólia produktov a služieb pre turistov. Táto spolupráca je podporovaná spoločnou platformou prevádzkovanou a koordinovanou Združením Tokajská vína cesta, resp. jej členmi. Do tejto organizácie sú zapojení všetci kľúčoví aktéri regiónu Tokaj, a preto má dostatočnú autoritu a schopnosť implementovať spoločné ciele a integrovať čiastkové projekty v prospech celého regiónu Tokaj.

Ešte nepoznáte Tokaj? – propagácia regiónu Tokaj

Región ponúka jedinečný produkt – víno, ktoré sa nedá nájsť nikde inde. Región Tokaj je dobre známy nielen vďaka jedinečnej značke vysoko kvalitného vína, ale čoraz viac aj ako ideálna destinácia pre aktívnych dovolenkárov vyhľadávajúcich príjemné zážitky. Za značkou regiónu je príbeh odvíjajúci sa spolu s históriou tohto regiónu, na ktorú sú miestni ľudia hrdí. Región má jedinečnú značku s vhodným logom, označením a sloganom na podporu postupného a účinne realizovaného marketingu nielen doma, ale aj v zahraničí, opierajúc sa o kvalitne pripravenú a cielenú propagáciu.

Vitajte v tokajských vínných pivniciach – organizovanie vínného turizmu v regióne Tokaj sa zlepšuje

Región Tokaj sa stal **dobre známym vďaka konaniu vinárskych podujatí počas celého roka v pevných termínoch** vrátane rozšírenej ponuky aj takých produktov a služieb, ktoré nie sú spojené s vínom. Pravidelne sa konajúce podujatia sú zahrnuté do programov rôznych cestovných kancelárií a výrobcovia vína sa tešia zvýšenému počtu klientov a rastu predaja vína. Výrobcovia vína sami investujú do cestovného ruchu viac ako predtým.

V regióne Tokaj sa nestratíte – turistický informačný systém v regióne Tokaj sa zlepšuje

Región Tokaj je jedinečný nielen kvôli svojim vínam, ale aj vďaka **vynikajúcemu turistickému informačnému systému**. Región sa pýši informačnými tabuľami a odpočívadlami s informáciami pre turistov, ako aj vyhliadkovou vežou. **Informácie a mapy sú dostupné v informačných kanceláriách, vo všetkých informačných strediskách, u poskytovateľov služieb a tiež na internete.** Poskytovatelia služieb sa sami starajú o aktualizovanie príslušných webových stránok. Brožúry a mapy sú kompatibilné s tlačnými prezentačnými materiálmi o ostatných turistických destináciách Slovenska publikovanými Slovenskou agentúrou pre cestovný ruch. Využíva sa potenciál elektronického/digitálneho marketingu a sociálnych médií, región je pripravený na „e-turistu“ a aj na „m-turistu“ (mobilného turistu so smartfónom, tabletom a inými zariadeniami).

Tokajské vinice na bicykli – región Tokaj je skvelý v značení cyklotrás a v zariadeniach na týchto cyklotrasách

V súčasnosti beží niekoľko projektov týkajúcich sa budovania cyklotrás (spájajúcich región Tokaj s neďalekým jazerom Zemplínska Šírava, smerom na východ s Medzibodrožím a smerom na západ s Košicami) + cyklotrasy v regióne Tokaj sú prepojené s Maďarskom (v Slovenskom Novom Meste), takže región Tokaj už viac nebude izolovaný. Aj keď sú cyklistické trasy a chodníky v regióne Tokaj pomerne krátke, sú známe svojim **vynikajúcim značením, zariadeniami, odpočívadlami a informačnými tabuľami opisujúcimi históriu regiónu a tajomstvá pestovania viniča a výroby vína.** Okrem „klasického“ navigačného a informačného systému budú mať návštevníci prístup k informáciám o regióne aj prostredníctvom najmodernejších technológií – GIS, GPS sprievodcu, a to cez aplikácie pre mobilné navigačné zariadenia s dôrazom na najpoužívanejšie formáty na trhu [napr. mobilné telefóny, resp. smartfóny s operačným systémom iOS, Android a Windows mobile (iPhone, Nokia, atď.)] vrátane možnosti využitia tohto systému aj na „klasických“ zariadeniach typu Garmin, TomTom a pod.

STRATEGICKÝ CIEĽ Č. 1   DEDIČTVO VINOHRADNÍCTVA VYUŽITÉ NA ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU

Cieľový stav: „Výroba a kvalita pôvodného tokajského vína a nové technológie výroby vína získavajú – berúc do úvahy veľkosť regiónu – vysoký podiel na trhu so sladkým vínom a jeho kvalita je vysoko oceňovaná.“

1.1. UDRŽANIE KVALITY V PRODUKCII VÍNA A JEJ PRÍPADNÉ ZVYŠOVANIE

- maximalizácia výroby pôvodných vinohradov a zameranie sa na odrody viniča povolené z hľadiska kvality,
- vytvorenie regionálneho monitorovacieho a informačného systému zaoberajúceho sa klimatickými a enologickými podmienkami,
- zavedenie účinného motivačného systému na zachovanie pôvodných postupov výroby tokajského vína,
- zavedenie a rozvíjanie spolupráce medzi slovenskými a maďarskými pestovateľmi viniča a výrobcami vína v propagovaní ich spoločného záujmu – priťahovaní návštevníkov,
- využitie pestovania viniča a technológií jeho spracovania a tiež samotných tunajších vín ako „chuti“ a exkluzívnej svetovej značky tohto regiónu.

1.2. PONÚKANIE NOVÝCH PRODUKTOV VYUŽÍVAJÚC AUTENTICKÉ TOKAJSKÉ PROSTREDIE

- vytvorenie nových produktov na základe tradícií a autentickosti regiónu a prostredia,
- vyvinutie prvkov moderného štýlu vo výrobe vína so zachovaním ducha minulosti, no zároveň aj vystupovanie ako región hľadiaci do budúcnosti,
- vytvorenie katalógu pôvodných foriem, ako aj architektonickej a umeleckej dekorácie domov (fotografie, vizualizácia, dizajn),
- vytvorenie príkladov osvedčených postupov v aktivitách vínného turizmu.

1.3. ZINTENZÍVNIENIE PRÍTOMNOSTI TOKAJSKÉHO VÍNA NA MEDZINÁRODNÝCH TRHOCH NA PODPORU MARKETINGU V PROSPECH REGIÓNU

- účasť na medzinárodných vinárskych veľtrhoch, festivaloch a podujatiach a propagovanie vína z regiónu Tokaj,
- zaradenie do Kolekcia Národného salónu vín Slovenskej republiky (každý rok),
- účasť na medzinárodných súťažných degustáciách vín,
- zvýšenie kvality koordinovanej propagácie prostredníctvom moderného dizajnu fliaš a nálepiek.

STRATEGICKÝ CIEĽ Č. 2 ZVÝŠENIE KAPACITY A KVALITY TURISTICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY A SLUŽIEB

Cieľový stav: „*Pre návštevníkov sú k dispozícii ubytovacie kapacity malej a strednej veľkosti, a to v dostatočnom rozsahu a v adekvátnej kvalite.*“

2.1. PONÚKANIE RÔZNYCH DRUHOV A KATEGÓRIÍ UBYTOVANIA

- vytvorenie katalógu investičných príležitostí a cieľov budovania ubytovacích kapacít malej a strednej veľkosti,
- vytvorenie integrovaného systému komplexných ponúk ubytovacích služieb,
- vypracovanie odporúčaní pre obce (územný plán a infraštruktúra) a podnikateľov s cieľom vypracovania investičných plánov na vybudovanie moderných kempingových kapacít, rodinných penziónov, atď.

2.2. TRADIČNÉ JEDLÁ PONÚKANÉ V PESTREJ ŠKÁLE STRAVOVACÍCH ZARIADENÍ

Cieľový stav: „*Tradičné jedlá regiónu Tokaj sú v dostatočnej miere dostupné prostredníctvom neobmedzenej siete stravovacích zariadení v regióne alebo v jeho blízkosti.*“

2.2.1. Rozšírenie ponuky gastronomických služieb a miestnych jedál

- zvýšenie počtu stravovacích zariadení, cukrární a kaviarní,
- organizovanie gastronomických podujatí s cieľom propagovať kombináciu regionálnych jedál s miestnymi vínami,
- organizovanie kurzov a workshopov s cieľom propagovať tradičné jedlá,
- vydanie regionálnej kuchárskej knihy so zbierkou tradičných miestnych receptov,
- využitie gastronomických produktov regiónu v rámci ponuky suvenírov pre turistov.

2.2.2. Rozšírenie radu miestnych vín

- podpora majiteľov vínných pivníc v ich pripravenosti na prijímanie vinárskych turistov,
- podpora spolupráce medzi výrobcami vín s cieľom vytvorenia rôznych druhov

- programov pre návštevníkov,
- otvorenie reprezentatívneho informačného strediska s predajom vín regiónu,
  - rozšírenie prezentácie vín z regiónu Tokaj v reštauráciách, kaviarňach, vínotékach v Košiciach a vo vzdialenejších väčších mestách (napr. na historickej Tokajskej vínnej ceste do Poľska).

2.3. ZLEPŠENIE MIESTNEJ DOPRAVY

2.3.1. Rozšírenie služieb pre cyklistov a v prospech rôznych foriem aktívneho turizmu

- revitalizácia a rozšírenie siete cyklotrás v regióne Tokaj,
- vytvorenie podmienok na požičiavanie bicyklov, inštalovanie stojanov na bicykle (tradičné bicykle a tiež tzv. E-bicykle),
- vybavenie cyklistickej infraštruktúry odpočívadlami, lavičkami, informačnými tabuľami,
- vybudovanie vyhliadkovej veže v regióne,
- podpora rozvoja nových, „tematických“ trás (tzv. Nordic walking – severská chôdza, jazda na koni, tzv. geocaching, a pod.),
- prepojenie infraštruktúry cyklotrás regiónu Tokaj so sieťou cyklotrás v Košickom kraji a s Maďarskom (juh).

2.4. VYTVORENIE INTEGROVANÉHO INFORMAČNÉHO SYSTÉMU A INFORMAČNÝCH SLUŽIEB

Cieľový stav: „Na Tokaji sa už nikto nestratí.“

- vybudovanie Tokajského informačného centra, kde sú okrem informácií poskytované aj služby pre cyklistov, predaj miestnych produktov, atď.,
- vybudovanie vstupných portálov regiónu TOKAJ označujúcich vstupné body do regiónu,
- inštalovanie informačných tabúľ poskytujúcich základné informácie o obciach a regióne,
- inštalovanie smerových značení vysvetľujúcich, ako sa dostať na významné miesta v regióne,
- vytvorenie nástrojov na báze nových technológií – GIS, GPS sprievodca, interaktívne mapy, atď.

STRATEGICKÝ CIEĽ Č. 3 VYTVORENIE REGIONÁLNEJ ZNAČKY

Cieľový stav: „Značka TOKAJ je známa nielen vďaka vynikajúcemu vínu, ale aj vďaka pestrej škále regionálnych produktov a služieb cestovného ruchu.“

3.1. VYTVORENIE ZNAČKY A ZAVEDENIE PRAVIDIEL NA TVORBU PRODUKTOV

- vytvorenie názvu alebo značky (logo, slogan), ktorá reprezentuje to, čo má región Tokaj pripravené pre turistov a vypracovanie návodu týkajúceho sa jej dizajnu,
- vytvorenie destinačného programu regiónu Tokaj,
- zavedenie účinného motivačného systému na rozvoj a inovovanie produktov cestovného ruchu,
- organizovanie kurzov a workshopov so zameraním na produkty určené do balíkov, podporu značky regiónu a iné spoločné prvky.

3.2. VYPRACOVANIE PODNIKATEĽSKÉHO A MARKETINGOVÉHO PLÁNU

Cieľový stav: *„Región Tokaj je všeobecne známy ako obľúbená vinárska destinácia, kde sa oplatí ostať dlhšie, aby si ho človek užil.“*

- vypracovanie kompletného podnikateľského plánu na prenesenie strategických cieľov na úroveň realizácie a vypracovanie usmernení pre zainteresované strany a centrálnu organizáciu cestovného ruchu,
- vypracovanie marketingového plánu pre cestovný ruch v regióne Tokaj, implementácia aktivít,
- pravidelná kontrola jeho implementácie a monitorovanie výsledkov,
- sústredenie všetkých kľúčových aktérov pôsobiacich v regióne na „prilákanie“ návštevníkov do regiónu TOKAJ a ich udržanie v tomto regióne a jeho okolí čo najdlhšie.